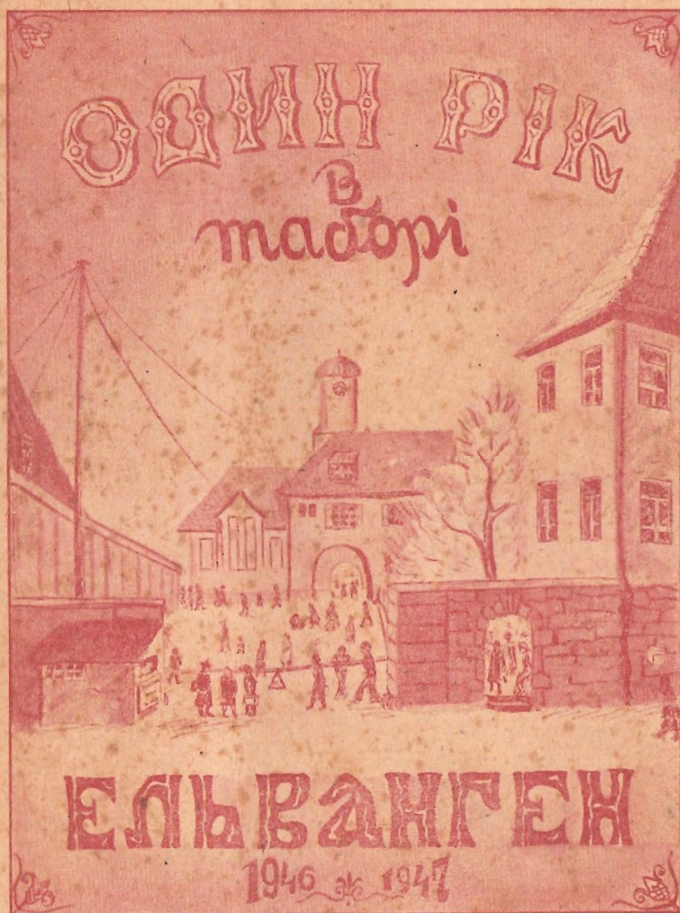

ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬМАНАХ

ЕЛЬВАНГЕН

1947

Один рік

в таборі

ЕЛЬВАНГЕН

= Ювілейний Альманах =

ONE YEAR IN UKRAINIAN D.P. CAMP
ELLWANGEN

*За пам'ятю
в українському таборі 1948/1949
зр. б. к. укр. сім. в Ельвангені
Микола Володимир*

ЕЛЬВАНГЕН 1947.

Ельванген 30. V. 1949

Обгортка М. Свиридан.

На ОБКЛАДИНЦІ: Загальний вид Табору Ельванген з головної брами.

Зредаговано Колегією під проводом Мгр. М. Кушніра.

Технічно уклав Б. Ігнатин.

Дозволено америкаською владою

Herausgegeben mit Genehmigung der Publ. Contr. OMG
Württemberg-Baden Inf.-Contr.-Div. 10. 2. 47 1200.
Druck: Schwabenverlag AG. Ellwangen (Jagst).

Від Редакції

Непевність і безнадійність, а вслід за цим доривочність та нервозність, чи не найсильніше зумовляють усі прояви таборового життя українських скитальців-емігрантів. Очерк тривання і зорганізованої праці багатьох таборів є відносно дуже короткий, так, що не перевищує кількох місяців. Часті переносування таборів у інші місцевості, а тим самим і інші обставини, чи розділ його мешканців розриває спільноту, та перериває розпочату працю.

Всеж живучи й працюючи в таборі, пізнаємо його великі рушійні сили, як намагання завжди, в кожних обставинах жити законами зорганізованої суспільності, творити осередки навчання й культурної праці, виробничі варстати, та об'єднувати всі громадські сили для поборювання щоденних труднощів вигнання. Тому навіть найменший табір продовж свого існування провадить велику виховну і культурну роботу, та має багато гарних досягнень у ділянці виробництва та пропаганди нашої національної справи. Нажаль багато з того розгублюється в доривочності нашого життя, з великою шкодою для нас, бо якраз сума наших осягів це свідощтво працьовитості, здібности та культурности нашого народу, що доказує представникам західних народів нашу повновартість як нації. Для нас оці осяги — один листок з Літопису українського скитальця, якого перший том „у таборах” вже ось-ось і закінчиться.

Наш український табір у Ельванген (Німеччина) обходить у місяці березні цього року перший рік свого існування. З тієї нагоди видаємо цей скромний збірник, як підсумок пройденого шляху. Ізза різних труднощів не можемо видати його таким, як хотіли б. Багато матеріалів ми були змушені пропустити чи скоротити. Та сподіваємося, що й в цьому вигляді стане він дорогою пам'яткою — спомином для всіх, що продовж цього року в нашому таборі жили й працювали, а рівночасно правдивим документарним матеріалом життя й праці нашого табору як цілості для того, хто списуватиме „Літопис наших днів”.

Видаємо його в днях, коли цілий табір переживає свої тяжкі хвили. Рішенням Провірочної Комісії Американської Армії мусіло 780 таборян покинути як не Д.П. табір і працю. Повстали браки в усіх ділянках праці, деякі зліквідувались самочинно.

Отак з кінцем першого року існування табору кінчиться і перший очерк його розвою. А перед нами знову — непевність і безнадійність. І ще раз від початку почнеться праця. Та ніщо не в силі зломити нас, бо кожен таборовик загартований духом і сильний вірою в слушність справи, яку ми всі як українська еміграція заступаємо.

May I first of all thank you for the privilege you have given me of writing this preface to our Assembly Center Anniversary Booklet.

A year or 365 days is a relatively short period in the ordinary man's existence but to people who are obliged to live in a Displaced Persons Assembly Center, it appears a long time.

I was not with you when the Camp opened, in fact, I have only been in Ellwangen a comparatively short time. Nevertheless, I have encountered Displaced Persons in their thousands in other Centers. While speaking of previous experiences my thoughts return to the early days of UNRRA and I can still recall the confusion caused by the thousands of D.P.'s from all sides and fronts that moved into our lines. The fields at that time were still damp from the blood of battles, in the towns smoke rose from the ruins and it was difficult to circulate. However, our greatest trouble was to understand the people and make them understand us. Two years have passed since then and, thanks to our efforts, we can safely say we have found a mutual language and in this way many problems have been solved.

Let us now return to our own Center. You have been fortunate to find a fairly good place to live in. The Camp itself is in a good state of repair with modern conveniences. It is, as you will agree, easier for people to make themselves comfortable in a Camp such as ours than be obliged to start from the very beginning. However, even under the conditions you find in Ellwangen, it takes both initiative and hard work to arrange for that little comfort you are now enjoying. The credit for this goes entirely to you and I can, without hesitation, frankly offer you my congratulations.

May the near future bring to an end the sorrows and miseries you have endured and a better and happier time be in prospect for all of you.

Ellwangen (Jagst), 24th February 1947.

W. V. Buckhantz.
Director UNRRA
D.P. Camp 709.

СЛОВО ДИРЕКТОРА УНРРА

Перш за все, я хочу подякувати Вам за привілей, який Ви зробили мені, — щоб я написав оцей вступ до Річного Збірника присвяченого нашому таборові.

Рік зложений з 365 днів, це відносно короткий протяг часу в житті звичайної людини, але для людей змушених жити в таборі для насильно переміщених він видається довгим.

Я не був з вами тоді, коли табір відчинявся, бо я в Ельвангені відносно від короткого часу. Не менш одначе я зустрічався з тисячами переміщених осіб в інших таборах. Коли приходиться говорити про мої попередні переживання, думки мої повертають до початків УНРР,и і я досі ще пригадую собі це збентеження, спричинене тисячами Д.П., що приходили до нас з усіх сторін. Поля були тоді ще зрошені кров'ю із поля бою, а по містах уносився дим з руїн, і з трудом можна було порушуватися. Нашою найбільшою журбою було одначе зрозуміти людей і заставити їх зрозуміти нас. Два роки проминули від того часу і завдяки нашим старанням можемо сміло сказати, що ми знайшли спільну мову і в цей спосіб розв'язано багато проблем.

Та повернім однак до нашого табору. Ви знайшли правдиво гарне місце для прожитку. Табір сам знаходиться в доброму стані, з новітніми уладженнями. Ви самі мусите признати, що легше людям улаштуватися вигідно в такому таборі як наш, чим ладнати все від самого початку. Одначе й серед тих умовин, які Ви знайшли тут, в Ельвангені, треба двох річей, а саме: ініціативи й постійної праці, щоб уладити ці скромні удогіднення, якими покориються мешканці тепер. Заслуга в цьому припадає в цілості Вам і тому я не вагаючись, могу зложити Вам мої побажання.

Щоб найближча будучність принесла закінчення Ваших турбот і нещасть, яких Ви зазнали, і показався на овиді кращий і щасливіший час для усіх Вас.

Ельванген (Ягст), 24 лютого 1947 р.

В. Ф. БУКГАНЦ.
УНРРА — Директор
Д.П. табір ч. 709.

Привітання Голови Табору

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра . . .
(Т. Шевченко).

З над могутніх вод нашого Дону, з над рвучких хвиль Прута, з українських міст, сіл та хуторів ішли тисячі, сотні тисяч українських людей на Захід. Одні гнані, мов бездушна худоба в голодні заводи німецької воєнної машини, інші під штиком вірних вистужників нацизму, у загрозі страшного безпросвітнього дня творили все нові скупчення українців в негостинній Німеччині.

Зараз європейська Україна — це низка українських таборів, та малих скупчень розсіяних в чужинецькому, ворожому середовищі. Колишні касарні німецької армії сталися українським селом і містом. Під спільним духом живе тут університетський професор з селянином і робітником. В довгій черзі по чорну таборову каву стоїть дочка чорноморських степів поруч синьоокої гуцулки. Мініатюрна Україна, соборна, моноліт, сцементована спільними переживаннями, загрозами та надіями. Сірі дні йдуть за днями, тижні й місяці кануть в забуття.

Українське серце на чужині б'ється великими сподіваннями, щемить під ударом щоденних розчарувань. Хоч доля не ласкава для нас, наше оточення крайньо вороже, а безвиглядність пригночає нас, ми завжди віримо і в праці знаходимо забуття й джерело нової сили. Ми свідомі того, що на нас дивляться чужинці, та по наших ділах оцінюють цілий наш нарід. Знаємо, що в нас вірять, на нас надіються ті, що залишилися в Рідному Краю.

Свідомі своїх обов'язків, та відповідальності перед народом виконуємо сьогодні, та будемо завтра виконувати свої щоденні, дрібні завдання, щоб, у слухний час сором не налив нам сердець і обличчя перед тими, що непохитно стоять на сторожі Великої Ідеї.

Як довго ще доведеться нам жити в таборовій дійсності — важко сказати. Не знаємо, що буде нашим наступним етапом. Може дикі праліси Бразилії, може сірі степи Австралії, може гомінкі вулиці великих міст Америки, а може . . .

Знаємо одне, що там де будемо ми, буде Україна, там буде битися українське серце, український мізок та руки будуть невтомно працювати для тієї справи, за яку гинуть наші найкращі брати і за яку також ми, як прийде слухний час не пожаліємо понести найбільших жертв.

Ельванген, 26 лютого 1947.

О. Харкевич
Голова Табору.

ЕЛЬВАНГЕН — МІСТО

При залізничному шляху Штутгарт — Нюрнберг, у краю Віртембергія, під американською окупацією, лежить містечко Ельванген, що його касарні стали приміщенням для Українського Національного Табору.

Саме місто, положене 440 м. понад поземом моря, має понад 8000 населення, майже в цілості католицького. Своїми величезними церквами численними будівлями з XVII і XVIII століття, робить містечко враження, що раніше тут розвивалось багате духове життя. Так звана Штіфтекірхе (Манастирська церква) — це найвизначніша романська будівля на цілу Швабію, що зовнішно має форму латинського хреста. Своє походження завдячує місто якраз цій манастирській церкві й Манастиреві Бенедиктинів, якими опікувався вже Франконський король Піпін (8 ст. по Христу). Сьогоднішня церковна будівля походить з 1136 року, коли то її відбудовано після першої цілковитої пожежі манастиря.

Другою особливістю міста є його Замок, положений на висоті 505 м, у північній частині міста. Саме заложення Замку не вияснене. Сьогоднішня будівля замку походить від Фюрста Христофора фон Вестерштеттен (17 ст.). Біля 600 літ був замок резиденцією абтів і фюрстпропстів Ельвангену, аж 1802 р. перейшов на Віртембергів. З його давньої величі мало залишилось. Хіба парадна зала з портретами й замкова каплиця є свідками минулого. Сьогодні в Замку є німецька рільнича школа.

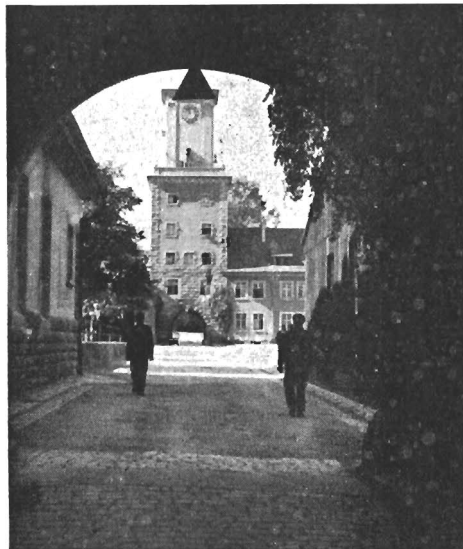
Третьою величавою будівлею є Марійська церква Шиненберг, з чудотворною іконою Матері Божої, до якої кожного року в день Успення Пр. Богородиці відбувають прощу тисячі людей. Церква побудована в 17 ст. у стилі бароковім, положена найвище своєю красою домінує над містом і околицею.

Про назву міста й заснування манастиря оповідають ельвангенські ченці такий переказ: В часах, коли Піпін і Карло Великий володіли Галією, жило на їхньому дворі двох принців королівського роду Гаріольф і Кадольф. Одного разу, будучи на ловах вони, здоганяючи оленя (по грецьки Ельва) загнались в глибокі ліси. Пізно ввечері забили звіря й це місце назвали Ельхенфанк. Поклавшись спати, почув Гаріольф у сні звуки дзвонів. Він збудився, перехрестився і заснув, — але дзвони знову розбудили його. З того часу Гаріольф постановив проміняти світські шати на чернечу рясу. Покликав свого брата, що був Єпископом у Франції та спільно вибрали це місце під манастир, приступаючи до будови.

Хроніка одного року

З ІСТОРІЇ ТАБОРУ

Дня 26 лютого 1946 р. особовим потягом, з малими клуночками виїхала група таборян з Мангайму, що мала зайнятися організацією нового табору в Ельвангені. Їхали кап. Шрамченко, як командант табору, інж. Гулевич П. як заступник команданта, Гаврилишин М. як орг. референт, Гарасевич М. як референт праці, Трач В. харч. реф., Королишин Н, як господарський, Томченко З. як мешканевий, Масляк Я. як культосвітний, Гавсьька Л. — жіноча реф., Данкович Андр. командант поліції. Всіх прибуло до Ельвангену около 30 осіб, в тім кільканадцять поліцистів, що зразу мали вдержувати порядкову службу в таборних касарнях.

Нутро табору: Вежа II бльоку

На місці застали приїзжі в касарнях ще американських вояків, котрі занимали цілий II бльок. Тому уся адміністрація розмістилась у 2 кімнатах партеру лівого крила I бльоку.

Була 6 год. вечором, перший транспорт людей з Мангайму був очікуваний на год. 11 вночі. П. Трач зразу турбується серед нім. кухарів за теплу страву для приїзжих, п. Данкович затягає стійки, призначається людей на роботу до кухні, магазину і т. д. Врешті прибув очікуваний транспорт. Діти, клунки, жінки, гамір, бігання, але апарат діє справно. Самітних направляється в ліве крило партеру, родини на 1 поверх, дітей до окремої залі.

Поліційні стійки і усі члени адміністрації керують розміщенням. Зараз розділюється тепла страву й полеві ліжка. О год. 2 вночі усе уже спить. Коридорами проходять поліційні стійки, час до часу перейде джурний адміністрації. З'являється дир. УНРРА полк. Смайтс і харчовий офіцер Біндельс. Дивуються, що усе „грає” й відходять. Рано о 5-й знову рух. Кухня варить першу каву, люди виходять оглядати табір. Підходять і американці заглянути, що таке приїхало. На подвір'я виходять перші робітники прочищувати розмоклий сніг, жінки ідуть до помочі в кухні. Табір помалу починає оживати. Мешканевий і реєстраційний референти мають повні руки роботи. Розділюють мешкання, реєструють людей.

27 лютого прибув другий транспорт, знову ніччю, але адміністрація вже має в тім практику і набирає справности. Починають прибувати транспорти, 3.III — третій, а 10.III — четвертий і останній з Мангайму і в таборі Ельванген опинюється 2440 осіб. В міжчасі військо звільняє II бльок, Управа розміщує людей вигідніше. Для бюр дістає Управа окремих будинок. Розгортається організаційна робота. До табору прибуває теперішній гр. кат. парох о. Богатюк, править першу Сл. Божу, та організується також православна Церква. п. дир. Папірчук береться до організації шкільництва. З Мангайму переїхала майже в цілости Народна школа й нижчі класи гімназії. Для школи призначається барак біля другого бльоку. Реєструють учнів починається наука. Першою відновила науку Торговельна школа, яка в цілости переїхала з Мангайму. Чимало клопоту було з гімназією, бо Мангайм не ставив ясно справи з матурою та учні волочились сюди і туди, щоб врешті в Мангаймі, серед умов переселення решти табору, здати матуру.

В таборі починає пульсувати життя, відчувається брак майстерень. За почином Уряду Праці організуються перші фризери. УНРРА вилагоджує відповідне приміщення в пивниці II бл. стягається урядження й таборова фризієрня „рушає” Слідуючими починають працювати шевці. Вони самі ремонтують приміщення,

збираються і на власий рахунок відчиняють варстат. УНРРА зразу не дає їм ніякої помочі в матеріялах. А потім вже йде решта варстатів. Жіноча секція відкриває свої жіночі майстерні кравецькі і вишивкарські, при курсах крою, які завершує мистецькою виставкою вишивок, нар. ноші і виробів. Виставку відвідує чимало американців — військових, унристів і біля 2000 німців. Чільніші гості вписувались в пропам'ятну книгу. Культурне життя починає різничкуватися. Силами таборян твориться театр і хор. Під театр відводиться бувша уїжджальня, яку приспособлюють для вистав. Згодом організується театр Малих Форм, що дає скечі й комедії. Для нього відводять другу залю, невелику, бувшого кіно касерень. Тут же зразу містилась греко-католицька церква, яка переноситься в бувшу руханкову залю, до речі, давну гарнізонову каплицю. Православна церква будує собі окреме приміщення, розмальовуючи його стилєво, та прикрашаючи іконами, роботи таборянина мистця. Гарна природа Ельвангену починає розрухувати і молодь табору. Спортівці організуються у спорт. рух. т-ві „Сокіл”, шкільна молодь переважно у „Пласті”. У „Соколі” зпочатку розгортається праця в ланці копаного м'яча, а згодом і у інших, як от: легкоатлетики, відбиванки і пр.

В парі із устabilізованям життя в таборі, адміністрація табору переходить із рук тимчасового складу у виборний. Вибирається Таборову Раду із 25 членів, яка зразу затверджує на постах Коменданта Табору і референтів тих же, які занимали ті пости тимчасово. Та згодом приходить до кризи в управі, резигнує з поста коменданта кап. Шрамченко, а новий дир. УНРРА Голл не дозволяє Таборівій Раді вибрати нозого з поза ради на пост коменданта. Рада вибирає комендантом п. Тищука П. Загалом новий дир. УНРРА не визнає ніякої самоуправи, ні наших статутів. П. Тищук старається вияснити і оборонити становище Управи в таборі. Коли це йому не вдається — резигнує. П. Гаврилишин яко І-й заступник коменданта табору, продержується на пості урядуючого ком. тільки 2 дні. Врешті директор Голл заряджує на день 10.VI 1946 р. вибори на підставі правильника, який сам уложив. З вибору виходить комендантом др. Таращук П., заступником п. Онуферко.

До нової Управи табору крім двох вище згаданих вибрано ще представницю жіноцтва п. Осінську Н. та її заступницю п. Боярську В., та 4-х бльокових (п.п. Запоріжського, Нищука, Криклівця та Савчука). Цих 8 людей створило Управу Табору. Новообразна Управа покликала головного секретаря, та референтів: шкільництва, позашкільної освіти, театр-хорового мистецтва, молоді та тіловиховання, суспільної опіки, жіноцтва та інформації. Опрацьовано плян праці, який подано до відома та затвердження ди-

ректорові УНРР'и. Цей одобрив плян Управи з певними застереженнями. Деякі референтури, як мешканеву, господарську, харчову та праці, які перед тим були при Управі Табору, дир. Голл перебрав під безпосереднє керівництво УНРРА, застерігаючи собі виключне право керування.

Автократична постава директора не давала можливості Управі впливати на організацію таборового життя. Об мур спротиву стрічалися такі пропозиції Управи табору, як приміщення шкіл у крацім будинку, удогіднення для таборян в харчуванні, розподілі одягу, в мешканевих справах, вільного зібрання таборян в цілях інформативних, організації референтів, викладів і т. д. Навіть розпорядження подавані через гучномовець, мусіли перед тим бути предложені в англійській мові директорові до „цензури”.

Однак відносно виявлювання національних почувань, та прикрашування табору національними барвами на зовні дир. Голл не ставив жадних перешкод, противно, піддержував ці намагання, та висловлював і свої симпатії в тому напрямі до українства взагалі.

І в тому „дозволеному” напрямі пішла праця Управи. Присвячено найбільше уваги культурно-освітній ділянці, фаховому вишколові, та перевишколові молоді, плеканні добрих взаемин з чужинцями, пропаганди нашої справи на зовні, та провадженню координаційної праці внутрі табору.

Окрему ділянку праці виконував Таборовий Суд і Таборова поліція — що дбали про збереження правопорядку, дисципліни й ладу внутрі табору. Таборовий Суд, що діяв від 28.4. 1946 до 16.11 1946 ,переводив розправи карні, цивільні, уділяв порад правних, а предсідник Таб. Суду др. З. заступав справи таборовиків перед Військовими Американськими Судами. З дальших праць Таб. Суду треба підкреслити реєстрацію т. зв. диких подружж, та зобов'язань заключити законне подружж тих, що жили невинчані. В цій галузі Табор. Суд виконав велику й громадсько корисну роботу. Таборова поліція в числі около 80 поліцистів під проводом команданта А. Данковича і його заступника Олійника, дбала про безпеку й майно табору. Завдання свої виконувала поліція здисципліновано, чесно й совісно, але рівночасно строго й безсторонньо. Тому й не дивниця, що деякі одиниці, які не могли зрозуміти, що українська поліція е строгою, старалися підорвати її авторитет злобними, видуманими доносами, клеветами, а навіть неправдивими дописами.

Новий директор УНРРА змінє відношення до Управи як також способу ведення табору. Дозволено на зібрання таборян в цілі інформування загалу про цілість справ. Дирекція ставить в засад-

ничому справу в той спосіб, що УНРРА буде лише контролювати, та узгіднювати працю, а цілість адміністрації належить до Таборової Управи. В зв'язку з тим скликано на половину листопада 1946 р. загальні збори таборян, на яких вибрано Таборову Раду в складі 25 людей. Цих вибраних 25 людей, які первісно були подумані як контрольний орган (Контрольна Комісія), перебрали відтак функції Таборової Ради.

З вибором Таборової Ради, настав час і для реорганізації Таборової Управи, тим більше, що Управа Табору здекомплетувалася через те, що заступник голови п. Онуферко Яр. захворів. Для того др. Таращук зложив перед Таборовою Радою іменем Управи резигнацію й на її засіданні дня 19.XII 1946, оформлено нову Управу. Цю Управу очолив голова п. Харкевич О., а п. Хамуляк, як його заступник.

Однак час тривання тієї Управи був точно означений. Вона мала вести табір аж до закінчення перевірки (скринінгу), яка тривала в таборі з дня 16.XI. 1946 р. Перевірку провадила 5-ти членна комісія.

Загально табір є спокійний. В своїй масі 90 % табір складається з селян, робітників та ремісників, насильно вивезених німецьким окупантом на примусові каторжні роботи до Німеччини. Елемент молодий, здоровий та здібний, що хоче і вміє працювати. В 10 % табір складається з інтелігенції різних фахів, лікарів, інженерів, професорів, учителів, правників і т. ін. Всі вони цілістю працюють у школах, варстатах, курсах, робітнях і т. д.

Так схотіла химерна доля, що точно в рік від заснування табору прийшла його найкритичніша хвиля. Дня 26.II 1947 року проголошено першу частину вислуду праць Провірочної Комісії, якої рішення позбавило 435 таборовиків прав насильно переміщених осіб. та тим самим права перебувати в таборі.

Був морозний, сніжний день, сніговій і заметіль шаліла надворі, коли українським збігцям проголошено твердо: **Опустити табір!**

Д-р. Т-ук.

ШПИТАЛЬНИЦТВО Й МЕДИЧНА ДОПОМОГА В ТАБОРІ ЕЛЬВАНГЕН

Проблема охорони здоров'я в умовинах таборового життя, та взагалі в умовинах великого скупчення людей, це одна з найважчих ділянок, та рівночасно одна з найважливіших. Табір скупчує кілька тисяч людей — різного полу, віку, професій, різного умового й соціального рівня. Не в кожній людині є змісл чистоти, спокою та суспільного співжиття. Харчування мешканців переводиться по пересічній, одноманітній схемі, та оперте на не дуже різноманітному асортименті харчевих продуктів, а деяких конечних відживчих речовин, як ярин звичайно дуже мало. Через цілий час свого таборового життя, таборовики кормились консервами, що очевидно відбивалось некорисно на їхньому організмі, так само брак було й товщів в потрібній кількості — складника відживчого, конечно потрібного для удержання здоров'я людини. Гігієна помешкань, гігієна тіла, при перевантаженні житлової площі та кубатури житлових кімнат, вимагали строгого нагляду й дисципліни, щоб не допустити до розвитку і поширення інфекційних захворювань і недуг. Окрему ділянку в тому становлять діти, а головно немовлята, яких у нашому таборі родиться пересічно 25 — 28 в місяць Також немало турботи спричинили діти в дошкільному і шкільному віці.

Працю над охороною здоров'я розложили ми на: 1. профіляктику, — щоб недопустити до повстання і розвитку недуг. В тій ділянці переводилось а) освідомлювання дорогою рефератів про соціяльні та інфекційні хвороби; б) загальну перевірку здоров'я всіх таборян (2 рази до року); в) провірювання легенів рентгеном; г) профіляктичні щеплення проти інфекційних недуг, черевного і сипного тифу, віспи, шарлятини, дифтерії; г) щомісячну дезинфекцію порошком Д.Д.Т., що у висліді довело до цілковитого винищення насікомих; д) негайне відокремлення хворих, та лікування у шпиталі. Лікування відбувалось амбулаторійно, у таборовому шпиталі, чужих німецьких або УНРРА шпиталях, або по санаторіях для хворих на туберкульозу. Завданням лікарів було, ліквідувати по можливості хронічні (затяжні) хвороби у таборян, яких вони набралися переважно підчас війни на примусових роботах, дальше лікування острих захворювань, а головне поборювання соціяльних хворіб, себто туберкульози, полових недуг та трахами — египетського запалення очей. Це все вдалося лікарям нашого табору у великій мірі осягнути. У висліді дуже малий від-

соток випадків смерті і то як серед дорослих, так і немовлят та дітей (6 випадків смерті на 3150 людей у річнім відношенні), мінімальне число венерично хворих, поправа у санаторіях людей хворих на туберкульозу, поправа хворих на хронічні недуги (нирки, жолудки, ревматизми і т. д.).

Будівлі таборового шпиталю

При кінці місяця березня, одержала амбулаторія гарниний окремих будинок, де за часів гітлерівського режиму містився шпиталь для СС'ів. В тому ж часі організовано таборовий шпиталь. З приходом ще двох лікарів др. К. і др. Б. стан лікарів виносив 5. Шпитальництвом зайнявся др. Д., який не жалував ні труду, ні часу, приміняючи модерні способи шпитального лікування. Крім відділу внутрішних хворіб провадив др. К. дитячий відділ, та лік. Л. інфекційний відділ у шпиталі. Амбулаторія була поділена на загальну, а крім того на відділи: а) внутрішних недуг, б) дитячу, та на спеціальну, в) полові хвороби й хірургія, г) хвороби жіночі, та опіки над вагітними. Заль породивих у нас не було, через брак інструментів, тому всіх поліжниць висилано до німецького шпиталю. Таборовий шпиталь й амбулаторія були керовані і проваджені виключно лікарями й медичним персоналом української національності.

Загалом стан здоровля у таборі є добрий, не зважаючи на незадовільні мешканеві, та харчеві відносини. Правда, інші табори

не тішаться і такими мешканевими умовами як наш, та ніде правди діти, що в нашому таборі знаходиться головно молодий здоровий елемент, бо людей у віці понад 50 літ дуже мало. Що лікарська опіка була добра говорить обставина, що на 250 малих дітей уроджених від початку березня 1946 по лютий 1947, ані одне не померло.

Діти наші від 0 — 6 року харчувались на дитячій кухні, а від 2 — 6 літ були охоплені дитячим садочком. Порадню для матері й дитини, провадив др. К., контролюючи всіх дітей один раз у тижні, важив їх та профіляктично, подаванням „Vigantolu“, запобігав кривусі. Швейцарський Червоний Хрест пересвітлив лучами Рентгена всіх таборян, та допоміг у викриттю таких хворіб, як

Група працівників таборового шпиталю.

туберкульозу і ін. Підозрілих на туберкульозу, просліджувалося незвичайно солідно, а як вимагала потреба висилано до санаторій. Таких випадків було 12.

За один рік не стверджено у таборі ані жадного тифу, ані дизинтерії, один випадок поронної шкарлятини й два випадки дифтерії. Щомісяця обслідувано весь персонал кухонь і магазинів, дитячого садка та учительський збір. Не менше звернено увагу на статеві хвороби. Всі вагітні жінки були бадані на загальні недуги, а особливо на полові, побирано у кожної кров на „Wassermann“а. Треба признати, що наші жінки досерли до завдань матерей, бо

за час одного року не довелося мені стрінути матері, яка старалась уникнути пібрання крови, відтягалась би від обслідування її здорового стану, та нехай буде нам на втіху і гордість мале число половых захворювань, що вказує на високу моральну вартість нашого жіноцтва, а в першій мірі наших матерей.

На загал наш шпиталь і амбуляторія мали в річній пересічі денно около 35 хворих, так, що в році уділено яких 11—12 000 лікарських порад, себто на одного лікаря випало по 2000 до 2500 хворих на рік.

Медичний персонал вложив також велику дозу праці й то так мед-сестри, які своїм добрим та совісним сповнюванням обов'язків причинилися у великій мірі до лікування хворих, та до їх видужування.

Згадати треба й про зубну амбуляторію, яку провадив дентист п. К-ів, добрий фахівець, всеціло відданий праці, працював виключно своїм матеріалом, та своїм інструментом, не беручи ніякої винагороди від людей.

Табір повинен бути йому дуже вдячний.

Люди не затратили рівноваги духа, зміслу чистоти, їх не опанувала зневіра чи апатія, а противно охота до життя, охота до волі та правди, свідомість взятих на себе завдань супроти Українського Народу присвічує їм на їхньому тернистому шляху, вони то придержувалися девізи, що „боротись, — значить жити”. А лікарі не жалували труду і знання, щоб удержати цей найбільший скарб людини — здоровля серед тяжких, та несприятливих умовин нашого еміграційного життя, і тим сповнили свій обов'язок супроти вимог медицини, як і супроти народу. Лікарів зустрічаємо також за працею суспільною, як виклади на курсах, у Пласті, СУМ'і, СХС, одним словом всюди там, де вимагала потреба. Маючи за собою певний пройдений шлях можемо ствердити, що здоровля наших людей находиться у певних і відповідальних руках, і це є запорукою в краще майбутнє Української Еміграції, бо в здоровому тілі, здорова душа.

На закінчення слід було б згадати також і тих лікарів та сестер чужинців, які старалися допомогти у нашій тяжкій праці, стояли все очі до розпорядимості так наших лікарів, як і таборовиків. Першим шефом нашого шпитала був кубанець др. Мора Мораліс, пізніше по черзі др. Радретес, др. Гарцін, та його співробітник теперішній наш шеф др. Рогес. Все це лікарі чужинці з Куби, Мексики, доброї товариської вдачі, незвичайно вдумчиві та гуманні й добрі фахівці. Своїм людяним ставленням до нас, лікарів, як і до людей здобули собі признання наших громадян.

ПРО ПОЛОЖЕННЯ, ПРИМІЩЕННЯ ТА МЕШКАНЦІВ ТАБОРУ ЕЛЬВАНГЕН

Табір Ельванген, що офіційно зветься „Український Національний Табір” міститься в будівлях колишніх німецьких касарень т. зв. Мюльбергказерне, які є побудовані окремо в західній частині міста при шляху Нюрнберг — Штутгарт і своєю масивною будовою та величезними розмірами звертають на себе увагу всіх проїзжих.

В основному підставу табору творять два бльоки т. зв. бльок перший і другий. Є це нові будівлі, викінчені в час 1-ї світової війни з електричним світлом, центральним ogrіванням і потрібними санітарними уладженнями. В отих двох бльоках живе значна більшість мешканців табору.

Крім бльоків належать до табору ще т. зв. „приватки” — тобто приватні мешкальні доми, по обидвох сторонах вулиці Гогенштавфен, що веде до табору. Цих домів є 10. Всі вони є побудовані на взір типово-німецьких стандартних осель. У них живуть головню родини з малими дітьми. Кожна родина займає одну кімнату (в більших живе по дві-три родини) а кухню, звичайно з газовою піччю, уживають спільно. „Приватками № II — названо решту менших домів, що є побудовані біля II бльоку, в яких колись була адміністрація касарень. У цих домах міститься: в 1) УНРРА, Управа Табору й поліція; в 2) шпиталь; в 3 і 4 живуть лікарі й санітарний персонал; в 5 школи; в 6 дитячий садок; у 7 т. зв. „Лідергаузі”, були робітні, однак з часом, з огляду на переповнення, замінено на мешкання для таборовиків.

Крім цих вичислених мешкальних домів є ще окремі господарські забудування, а саме: 4 деревляні й 2 муровані. Деревляні будівлі займають: 1) УА Православна Церква, 2) т. зв. Великий Театр, (Греко-кат. церква й т. зв. „Малий Театр” знаходяться в будівлі II бльоку), в 3 містились школи, а згодом деякі робітні, як шевська, касеток і ін., а 4 творить магазин т. зв. господарської референтури. Всі варстати й гаражі містились в окремому, мурованому будинку, а головні магазини УНРРА (харчові й одягові), як теж жіночі й чоловічі робітні в другому.

Чисельно представлялося розміщення таборовиків на початку 1947 року як слідує нижче:

I бльок: кімнат 133, замешкан. пивниць 11. Разом 144 приміщень замешкувало 1197 осіб.

II бльок: кімнат 104, замешкуваних пивниць 5. Разом у 109 приміщеннях жило 977 осіб.

Приватки I: кімнат 180, зам. пивниць 18. Разом 198 — 758 осіб.

Приватки II: кімнат 50, зам. пивниць 2. Разом 52 — 193 особи.

У цілому таборі в 503 приміщеннях мешкало 3126 осіб. Певне, невелике число людей зареєстрованих у таборі, мешкало поза табором у місці праці.

Треба зазначити, що табір розчислюваний спершу на дві й півтисячі людей, мусів вмістити кілька сотень більше, що викликало велику мешканеву скруту й спричинило конечність зремонтувати всі приміщення, що хоч трохи відповідали санітарним умовам, на помешкання.

Хто ж мешкає у таборі? Відповідь на це питання найкраще ілюструють нижчі дані, взяті з **таборової статистики**:

За віком живуть:

Чоловіки понад 20 років	1668
Жінки понад 20 років	970
Молодь від 14 до 20 років	113
Діти від 6 до 14 років	128
Діти до 6 років	378

Разом 3257

За віком понад 60 років	43
Діти від 1 — 6 років	161
Немовлят	217
Калік	5
Інвалідів	32
Невилічальних хворих	3

Разом 461

Професійно склад нашого табору представляється як слідує: Викладовці високих шкіл 2, викладовці середніх шкіл 16, викладовці народніх шкіл 11, викладовці фахових шкіл 10, викладовці курсів 4, науковців 1 мистців 7, журналістів 5, правників 6, інженерів і техніків 17, лікарів 9, урядників 149, купців 23, ремісники — 250, шофери 101, кваліфіковані робітники 539, некваліфіковані робітники 338, селяни 1092, і інші 152.

Стан цей взятий із статистики на день 1.І 1947 року. У хвилі, коли віддаємо ці рядки до друку, основно змінений, бо 780 мешканців з їхніми родинами, в тому числі багато активних працівників нашого табору позбавила Скринінгова Комісія прав Д.П., а тим самим права жити в таборі.

ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ТАБОРОВА ЦЕРКВА

З заснуванням табору в Ельвангені — оказався брак духовної опіки над таборянами. З днем 1.3 1946 приїхав до табору теперішній душпастир о. Теодор Богатюк і замешкав у таборі. Місцеве населення ставилося до українців дуже обережно, на підставі не милих відносин, які витворили попередні мешканці табору — поляки. Спеціальним зарядженням кожний мешканець міста мав зачиняти брами, та входові двері від год. 6-ої вечором до год. 6-ої ранком. Чому це так, бо приїхали до табору Українці. Серед тих

Свячення води в Греко-Катол. церкві.

обставин розпочинає свою працю теперішній душпастир, як одинокий тоді в таборі духовний греко-католик.

В таборі о. Богатюк не застав дяків, ані хору. Сам скликає молодь, та учить її співати Сл. Б. та молебни. З великою охотою молодь бере участь, і в неділю відправляється уже співана Служба Божа в приміщенні т. зв. „Малого театру” дуже скромно, а відтак уже й вечірня і щоденно читані Сл. Б. Народ бере якнай-

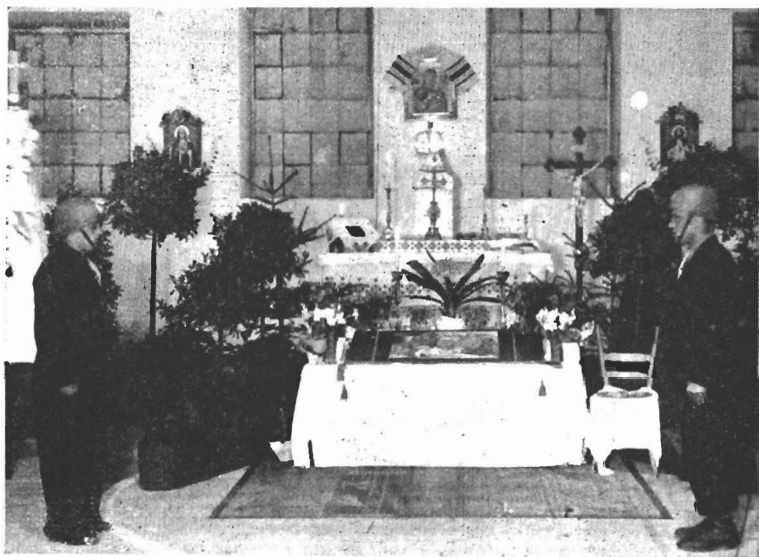
численнішу участь. Властивого приміщення на гр.-кат. церкву не має. УНРРА з тодішнім директором робить труднощі, не хоче віддати приміщення для церкви гр.- католикам, яких уже тоді начислювано понад 2500 душ.

Однак на усильні домагання душпастиря дирекція УНРРА остаточно погодилася відступити будинок забруджений, обдертий з дір'явим дахом, в якому було багато руханкових приладів та інших річей. Будинок цей, в так оплаканому стані передано гр. кат. парохії остаточно дня 17.4 1946 р. на три дні перед Великодними Святами. Ніхто й не думав, що в тому приміщенні можна буде відправляти. Однак при Божій помочі й праці парохіян будинок випрятано, вибілено, вимальовано та уряджено так, як і зараз церква представляється, та слідуючого уже дня, вечором відправив у ній їх душпастир, на велике здивування усіх вірних Страсти Христові. Хоч старання, щоб одержати це приміщення на церкву тривали півтора місяця, то гр. кат. парохія приготувляла наперед церковне урядження, у чому багато помагав п. Трач Володимир. В великоднім часі всі Богослуження відправлялися уже в своїй церкві, що виглядала неначе перенесена добре вивінувана церква з нашої Батьківщини.

В таборі є ще другий священник о. Стефанів Володимир, який повнить обов'язки катехита в народній школі і гімназії. Кожного дня обидва священники правлять Сл. Б., а в неділі та свята о год. 8.45 правиться для учнів читана Сл. Б., а для таборян о год. 9.30 співана з наукою духовною. Вечором відправляються вечірні або молебни. В великоднім пості дав місцевий душпастир 6-днівні реколекції (по дві науки денно), в яких таборяни брали дуже численну участь Реколекції закінчено великодню сповіддю. На Воскресення Христове посвячено таборянам паски частинно по їх мешканнях, а загально під церквою, за українським звичаєм, щоб зберегти традицію. В тих великодних Богослуженнях, брали участь усі, майже, урядовці УНРРА, з директором Голлем на чолі, який по винесенню плащениці, в церкві заявив парахові своє велике здивування, що українці є так релігійним народом, і що на протязі 36 годин вспіли доказати прямо чудо, упорядкувавши, та вивінувавши церкву.

Надійшов місяць травень. В церкві відправлявано щоденно Сл. Б., кожного вечора о год 7-й Маєві Богослуження з проповіддю, котрі дуже подобалися православним, що враз з гр. кат. брали дуже численну участь. Дня 30 травня 46 р. відбула парохія під проводом о. пароха, о. Катехита і о.сотрудника В. Середовича, уже з власним церковним хором під управою п. Дратвінського Томи прощу, до чудотворної Ікони Мати Божої на Шиненбергу Ельван-

ген, де відспівали у прекрасній великій монастирській церкві співану Службу Божу, при переповненій церкві, як гр. католиками так і православними та місцевими німцями, які були захоплені нашою відправою та обрядом. Дня 23.6 46 р. відбули парохіяни процесійний похід з Найсвятішими Тайнами до 4 престолів, при-готованих німецьким населенням і прикрашених в місті, органі-зований дуже взірцево. Дня 14 серпня відсвятковано річницю

**Нутро Греко-Католицької церкви:
Почесна сторожа при Божому гробі.**

Хрещення України, співаною Службою Божою на таборівій пло-щі при гарно прибранім престолі.

У всіх Національних роковинах відправляювано Сл. Б., а по укр. Героях правлено панахиди. Дня 24.XI відсвятковано ювелей Берестейської Унії Сл. Б. в церкві, а відтак Академією в театраль-ній салі.

Прийшов час Різдвяних Свят.

Відправлялись в таборівій церкві усі приписані Богослуження. Вірні брали якнайчисленнішу участь у Богослуженнях — в гарно прибраній церкві, серед співів, коляд. Вечером дня 13 січня 47 р. відбулось в церкві закінчення старого року з відповідною пропо-віддо.

Дня 18.I 47 р. після гр. кат. обряду відбулось Водосвятіє в церкві, а 19.I на Йордан відправлено Сл. Б. співану в церкві, а відтак відбувся похід вірних з процесією на таборову площу, де при гарно прибранім престолі відбулось „Велике Водосвятіє”.

На протязі цього року, народжених гр. католиків в нашому таборі було 148, вінчаних — 68, а померло — 7.

УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА.

У.А.П.Ц. зорганізовано в таборі враз з його повстанням у місяці березні м. р. Зразу ж однак не було відповідного приміщення.

Нутро У. А. Православної церкви.

Цю велитенську перепону усунув інж. Б. сміливим рішенням „Збудувати новий Храм для православних” Рішення це знаходить зацікавлення і підтримку урядовців УНРРА і за короткий час, на місці колишнього бараку, височить блискучий хрест новозбудованого Храму, що його освячено врочисто дня 1. VI 1946 року. У посвяті храму взяли участь крім численного духовенства, Преосвященний Єпископ Сильвестер, що його осідком є Ельванген та Преосвященніший Владика Платон, єпископ на Вюртембергію-Баден, який ще вдруге відвідав Ельванген у дні 10. XI 1946 р. на запросини парафіян.

З щирим захопленням і замилюванням оглядав Преосвященний Владика Платон нову будову Храму, що нагадала йому таке да-

леке й таке близьке, таке рідне й дороге Волинське Полісся. В теплих, батьківських словах Владика привітав Ельвангенську Православну Христову Громаду, уділивши їй архипастирське благословенство.

Посвячення У. А. Православної церкви.

Преосв. Платон і Преосв. Сильвестер в оточенні духовенства і вірних.

Приклад поведінки й співжиття духовенства дійшли до розуміння і наслідування вірних. Православна Парафія майже цілком є присутня на Божих Службах. Церковний Хор, що розпочав свою працю з сумнівів у своїй фаховій вправності, тепер тішиться зі своїх успіхів і навіть має спокосливі запрошення переїхати до центральних міст.

Православне духовенство нашого табору обслуговує також і ближчі осередки української еміграції.

В історичні й національні свята відправлено панахиди по борцях за українську державність.

Продовж року було 30 народжень, 13 шлюбів і 3 похорони.

НАУКА Й ВИХОВАННЯ

ДИТЯЧИЙ САДОК.

Організація Дитячого Садка почалася 3.3 1946 р. і того дня розпочато праці над ремонтом та устаткуванням будинку, призначеного на приміщення. Вже перших днях розпочато організування дітей, а з 4.4 почала працювати в Садку дитяча кухня й тогож дня Садок прийняв перших 27 дітей в віці від 3—6 літ.

Будинок Дитячого Садка.

В підготовчих працях дуже багато помагала мадам графиня де Бель'є, шеф відділу суспільної опіки при місцевій УНРРА. Однак властивою організаторкою була п. Л. Гаєвська, управителька Садка. Вона опрацювала проекти всіх меблів для Садка, які були зроблені в таборівій майстерні під проводом інж. Б. Забавки виготовила таборова іграшкова робітня під управою п. Ольги Міських і п. Ірини Демцюх. Усі кімнати Садка розмалював теж таборовик художник Батманів ілюстраціями з байок.

Управителька п. Гаєвська з першого дня посвятилась цілою душею й серцем праці над вихованням дітей й на кожному кроці проявлялось її глибоке, фахове знання й любов до розпочатого діла. Дуже старанно й фахово розроблена програма занять у садку й незвичайно цікаві практичні заняття притягали щораз більше малих учасників. Весною запроваджено в Дитячому Садку город, в якому кожна дитина мала свою грядку.

„Свято Матері” в дні 20.5 1946 р. (Фрагмент).

Дітей розділено на три групи після віку й умового розвитку. Кожна група мала свою виховательку, а та — помічницю. Діти кожної групи мали своє знам'я — символ, а кожна дитина своє місце в Садку з прізвиськом та символом, де складала свій верхній одяг.

Заняття розпочинались о год. 9 ранку Спільною молитвою, після чого слідували гри й забави, а в теплі, погідні дні—прогульки. О год. 12 усі діти йшли до їдальні, де ждали на них накриті столи й після спільної молитви обслуга подавала обід. Після обіду діти йшли до відпочинкових заль, де ждали на них готові, чистенькі ліжечка. Відпочинок тривав до 3 год по полудні. О год. 3-й підвечірок і далші заняття т. зв. приктичні та забави до год. 5, коли дітям подавано вечерю. Тоді кінчався „працьовитий” день наших найменших.

Між пильних дітей розділювано за точне відвідування Садка премії в одягу та солодощах. Дня 20.5 на Свято Матері було відкриття дитячого забавового Майданчика біля Дитячого Садка, де були каруселі й гойдалки.

За час свого тривання Дитячий Садок поставив 7 музичних імпрез під проводом п. Гаєвської. З них на сцені Таборового Театру, а 4 в залі Дитячого Садка. Важніші з них: Свято Матері, опера — „Ріпка”, оперета „Коза Дереза” й монтаж «Літо», два

„Свято Матері”: Балет квіток.

пописи літний і осінній, Миколаївський й Різдвяний Вечір. Усі імпрези музично й сценічно є авторством п. Гаєвської. Костюми виконано в мистецькій робітні за проектом і під проводом п. Ірини Демцюх. Дитячий Садок мав ще одну свою особливість — а це оркестру ударних інструментів, яку теж вела п. Гаєвська.

Санітарна опіка спочивала в руках др. Кокорудза, який щотижня бадав усіх дітей. Адміністрацію садка вела п. М. Кокорудз. Кухня під проводом майстра-кухаря п. Герія, успішно вивязувалася зі свого завдання. Діти, які відвідували Садок діставали літом їжу п'ять разів денно.

Взірцевою організацією і фаховим проводом поставила управителька п. Гаєвська ельвангенський Дит. Садок на першому місці між садками цілої американської зони, що ствердили представниці Жіночої Централі Ц.П.У.Е. пані Івченко та Юркевич. Для того порішено тут зорганізувати загальний курс вихователюк, щоб усім учасницям дати змогу відбувати практичні лекції в садку. Дитячий Садок — це гордість нашого табору, а його маленькі, чемні й дуже виховані учасники є гордістю своїх батьків. Тому всі імпрези, що їх уладжував Садок утішалися великим успіхом. Батьки й гості оплескували малих артистів, радіючи, що росте нове покоління, свідоме, загартоване і надійне.

ТАБОРОВА НАРОДНА ШКОЛА

Зразу після заснування нашого табору й переведенні перших організаційно-реєстраційних праць, оказалась пекуча конечність заснувати Народну Школу для 102 дітей шкільного віку. З доручення Таборової Управи розпочав п. Іван Папірчук провадження курсу навчання в Народній Школі. (Він теж поклав перші основи під організування Гімназії). Перший очерк навчання тривав від 9.4 1946 по 15.7 1946 р., коли то переведено клясифікацію в

Таборова Народня Школа. По середині дир. І. Папірчук.

обидвох школах (Нар. Шк. й Гімназія). Учительський збір склався з Управителя школи, вісім кваліфікованих учит. сил, та катехитів гр. кат. і православної релігії.

Статістика школи за I півріччя 1946-47 року навчання:

I. кляса — учнів	. . . 34	1. хлопців	64
II. а „ — „	. . . 23	дівчат	62
II. б „ — „	. . . 16	2. греко-кат.	74
II. в „ — „	. . . 23	православних	52
III. „ — „	. . . 21	Разом усіх учнів	126
IV. „ — „	. . . 9		

Працю школи зупиняли в значній мірі загальні труднощі, зумовлені обставинами таборового життя. В першу чергу брак потрібних, відповідних приміщень, а даліше брак навчальних про-

грамів і підручників таких як: українські читанки, рахункові книжки і ін. Учителі допомагають собі деякими книжечками як „Євшан зілля” і ін. Решту усуває вперта, жертвенна праця учителів, що байдужі на винагороди, спільно й дружньо працюють над молоддю, щоб її не тільки навчати, але й виховувати під оглядом релігійно-моральним і національним.

Шкільні діти заправляються до громадського життя в своїх шкільних гуртках і організаціях. В першу чергу багато учнів

**Свято „Привіт Рідній Землі”, --- вправи хлопців
Народньої Школи.**

належить до Пласту як новаки. Крім цього мають власні шкільні гуртки: драматичний, танковий, і хоровий, які під проводом учительок гарно розвиваються. Молодь Народньої Школи уладила власними силами свято Матері дня 20.5 1946 р., в програму якого входили: дитяча п'єса в I дії, збірна деклямація, вправи зі співаками, прапорцями, танок „Чумак” і пісні виконані шкільним хором. Рівнож шкільна молодь брала участь у Спортовому святі в день відкриття таборової, спортової площі. Тоді то дівчата виконали вправи вільноруч і з прапорцями до пісень: „Як з Бережан до Кадри...” „Взяв би я бандуру”, «Не журіться Галичанки», та «Засяло сонце золоте», і ін., а хлопці вправи з паличками і вправи з шаблями до пісні «Гей там на горі Січ іде...»

У Листопадове свято взяли діти Народ. Шк. участь у «поході стрільчиків і дівчаток з квітами на стрілецьку могилу», співали

хорові пісні та декламували. До самостійних виступів треба ще зачислити „Свято Миколая”, яке випало дуже гарно та „Свято Соборности” в дні 22 січня, уладжене спільними силами обидвох шкіл.

Гарні успіхи школи, та симпатія якою вона втішається на терені табору, треба зачислити в заслугу в першу чергу її основникові й управителеві п. Іванові Папірчуку і всім учителям, які вкладають багато праці й посвячують весь свій вільний час для

Свято „Привіт Рідній Землі”, --- вправи вільноруч дівчат Народньої Школи.

навчання й виховання дітвори, що знаходиться під їх опікою. Це є належне сповнювання обов'язку супроти Рідного Краю тут на чужині.

ТАБОРОВА ГІМНАЗІЯ В ЕЛЬВАНГЕНІ

Організація.

В початках організацією гімназії на терені нашого табору займався управитель Народної Школи п. Папірчук Іван.

Навчання в гімназії розпочалося 9.4 1946 р.

Від 15.4 1946 р. покликано на директора гімназії проф. Волчко-Кульчицького Володимира. Перебрав він гімназію з 36 учнями, з того 25 з Мангаймської гімназії і 11 нових.

По переведенні вступних іспитів з новими учнями, зорганізовано 6 клас (від I — VI кл.)

Фахових сил на місці не було.

В спровадженні вчителів з поза табору була певна перепона зі сторони УНРРА. Однак при високому зрозумінні справи Управою Табору (др. Таращук — голова) вдалось побороти всі труднощі і добитися дозволу на прийняття до табору фахових учительських сил.

Скомплектовано слідуочий вчительський збір:

- Проф. Лисогір Михайло — Українська мова;
- „ Білоскурський Михайло — Англійська мова
- „ Флюнт Іван — Історія, Географія, Німецька мова;
- „ Савицька Ольга — Німецька мова від I — IV кл. спів, хор;
- „ Бойчук Іван — Латинська мова V курс матуральний, філософія;
- „ Мартинків Мирон — Латинська мова I — IV кл.
- „ Крижанівський Володимир — Географія I IV кл.
- „ Боярський Мирон — Природа і Руханка;
- „ Тищук Павло — Природа і Математика
- „ Папірчук Іван — Математика I — III кл.;
- „ Пінковський Нестор — Фізика;
- „ о. Перелазний Іван — Хемія і Православна релігія;
- „ Стефанів Неоніля — Українська мова I — III кл.;
- „ Годів Григорій — Рисунки.

Рівно ж з приміщенням школи були труднощі. Гімназія містилася в деревляному бараку, що ані зовнішнім ані внутрішнім виглядом не відповідав духові школи. Всі старання дістати краще приміщення скінчилися невдачею, через що довелося вести навчання в цьому бараку, де влітку сонце, а восені холод з вітром утруднювали працю (у листопаді перервано на 3 тижні навчання з причини холоду).

Мимо старань Дирекції школи, Батьківського Комітету і Управи Табору не вдалося змінити приміщення за урядування

директора УНРРА п. Гола. З приходом нового директора УНРРА п. Букганца одержано для школи будинок з центральним опі-
 ванням. Гімназії приділено 10 кімнат (8 клас, 1 вчительська кім-
 ната і канцелярія дирекції гімназії). Там відбувається передпо-
 луднем наука гімназії, пополудні Народної Школи, вечором Са-
 нітарного Курсу; від 19 години курси неписьменних. Сотки мо-
 лоді (і старших) має змогу засвоювати різноманітні знання.

Гімназія в Ельвангені є одинока на терені Вірттембергії. Мо-
 лодь напливала з цілої країни, тому-то заходила потреба ство-
 рити гуртожиток. Довгий час противився цьому бувший дирек-
 тор УНРРА. Багато учнів мусіло виїхати до інших шкіл на нав-
 чання. По довгих вичікуваннях і заходах одержано дозвіл на гур-
 тожиток, з якого скористали ці позамісцеві учні, що не знайшли
 місця в інших школах.

В цьому гуртожитку при гімназії живе 34 учні.

Статистика учнів. У шкільнім році 1946-47 гімназія обіймала
 VII клас і матуральний курс. Вписалося 104 учнів. В міжчасі ви-
 було 6 учнів, залишилося 98. На матуральному курсі є 13 учасни-
 ків. З того:

Учнів	66	Звання батьків:	
Учениць	32	Селян	54
Креко-католиків	67	Ремісників	9
Православних	31	Урядовців	12
		Інші звання	19
		Робітників	4

Навчання і виховання. При гімназії утворився Батьківський
 Комітет, що присвятив багато уваги зимовій допомозі учням та
 організації свята Св. Миколая.

При школі організувався Пласт до якого належить 50 учнів.
 У високій мірі помагає він у вихованні праці гімназійної молоді.
 Кошовим є проф. гімназії Пінковський Нестор.

Рівночасно з організуванням гімназії основано гімназійний
 хор і мистецький гурток під орудою вчительки співу п. Савиць-
 кої Ольги. Старанням цих гуртків уладжено цілий ряд шкільних
 концертів і імпрез, які тішили признанням батьків і таборян.

За час від 10.IV 1946 до 7.II 1947 р. влаштовано такі імпрези:

- 1) Свято матері, 2) закінчення шкільного року, 3) свято 1-го
 Листопада, 4) Маланчин Вечір, 5) концерт колядок і щедрівок,
- 6) Свято Соборности 22 січня, 7) Свято Крут.

Крім того шкільний хор співає в греко-католицькій церкві
 кожної неділі і свята.

При гімназії існує також учнівський спортовий гурток, — опі-
 кун проф. Боярський. В зимових місяцях спортовий гурток пере-

водить кожної суботи розривкові вечори, на яких молодь має нагоду перевести весело вільний від науки час. В програму цих вечорів входять розривкові гри, змагання в пінг-понг і в шахах, товариські забави, національні танки. На цих сходах читають учні свої переживання та пригоди з часу воєнної заверухи, гумористичні вірші і інше.

Треба підкреслити, що в гімназії є високо, розвинене співжиття між учнями, що треба завдячувати у великій мірі праці

Свято „Привіт Рідній Землі”, --- дефіляда гімназійної молоді.

директора і вчительського збору. Окремі, на щастя дуже рідкі випадки непорозуміння, на тлі різниць в системах виховання полагоджую директор гімназії.

Вчительський збір є однозгідний у вирішуванні різних конференційних і щоденних питань, що створює товариську атмосферу співпраці.

Молодь була занедбана, але охоча до праці. Вчительський збір однак поставився з повним розумінням до своїх обов'язків і всіма силами старається поставити рівень знання молоді на належній висоті, поборюючи всі труднощі, що їх спричиняє майже цілковитий брак підручників і научного приладдя.

Належить відмітити, що для докладнішого пізнання учнів введено в школі індивідуальні листки учнів, які опрацьовують спільно шкільний лікар (ділянка фізична) і проф. Бойчук, що провадить психотехнічні обстеження учнів.

ТОРГОВЕЛЬНА ШКОЛА В ЕЛЬБАНГЕНІ

Побіч гімназії й Народної Школи існує в українським таборі в Ельвангені Торговельна Школа з поважним числом учнів. Повстала вона ще в часі, коли цей табір був в Мангаймі. З початку у формі коротко-реченцевих торговельних курсів. Перший випуск курсантів, що відповіли вимогам іспиту був досить скромний числом, всього 16 хлопців здало іспити. Сьогодні школа начислює 64 учнів, з того дівчат 10 хлопців 54. Здебільша хлопців і дівчат віком понад 20 літ. Є це переважно молодь сільського походження, здорово думаюча і у своїх підставах морально вихована. Поза обов'язками шкільними бере участь в громадським житті табору, переважно у СУМ'ї. Крім того є майже всі учні членами Санітарно-Харитативної Служби.

Ціллю школи є дати ученикам найбільше потрібне і підставове знання з ділянки торгівлі. Приготовити їх до праці в купецьким званню і то не лише як помічні сили, але також до самостійної праці. Програма навчання є так уложена, щоб узглядноючі доволі низький позем дотеперішнього знання учнів, дати їм найпотрібніші відомості з книговедення, торговельних рахунків, організації і техніки провадження торговельного підприємства. Дальше в програмі науки узглядно поглиблення загального їх знання української мови, історії, географії і кореспонденції.

Учительський склад, підібраний в більшості з фахових сил, складається з 8 викладачів.

Обсервуючи працю цього гурта нашої молоді приходимо до переконання, що час примусового сидження по таборах, можна дуже корисно використати, а особливо, коли йде про молодь взагалі. Охопивши молодь потрібними школами і різного рода фаховими курсами, можна з цих, переважно сільських хлопців і дівчат, що найкращі молоді роки втратили на примусових роботах в Німеччині, приготувати ряд добрих фахівців. Треба лише зрозуміння і трохи посвяти зі сторони старшого громадянства. Ми нарікаємо, що молодь по більшій частині звихнена і допускається вчинків, які поважно турбують нас. Це, до певної міри, правда. Але, чи це її вина. Кожна війна в ділянці суспільно-моральній дає подібні наслідки. На прикладі отцеї школи бачимо, що цю молодь можна охопити і запрягти до певної корисної праці, позбавити безділля, а рівночасно приготувати її до самостійного життя.

МУЗИЧНА ШКОЛА ІМ. МИКОЛИ ЛИСЕНКА В ТАБОРІ ЕЛЬВАНГЕН

Музичне життя і виховання не знаходило в нашому таборі відповідної організаційної форми так довго, поки не прибув тут проф. Михайло Гнатюк.

Він зразу береться до праці. Розшукує фортепіяни, що припорошені, розстроєні, лежали безужиточно по кутах, та стрихах. Сам їде на розшуки, щоб спровадити фахівця-строїтеля. По довгих поїздках спроваджує такого зі Штутгарту. Здобувши в цей спосіб два фортепіяни, став організовувати Музичну Школу. Зангажував учительські сили, та проголосив вписи. В першому місяці існування школа мала 21 учня в класі фортепіянової гри, 9 учнів в класі скрипки, та 20 учнів в класі співу. На жаль, мимо усьмих старань, не можна було дістати відповідного приміщення для Муз. школи. Табір був переповнений. Та це не зраджує енергійного управителя школи. Він їде зі своєю школою „в комірне” до будинку, де містилася гімназія, нар. школа, торгов. школа, господар. курси та інші курси позашкільної освіти. Це була велика перешкода, що вплинуло на обмеження навчання.

На новий шкільний рік відремонтовує управитель школи в пивницях І бльоку три приміщення, де переносить школу. Переводить нові вписи. Стан школи в цьому році представляється як слідує: в класі фортепіяну 30 учнів, в класі скрипки 8 учнів, 2 учнів вписалось на науку аккордеону, 1 учень на гітару й 5 — на спів. Управитель робить заходи, щоб спровадити фахову учит. силу для науки на інструментах. На жаль з причин незалежних ні від Управителя школи, ні Управи Табору цього не вдалось зробити. Табір замкнено для переведення праць провірочної комісії, що триває вже три місяці. Це й загальний настрій непевности, про завтрішній день стигнули частинно гарний розвиток Музичної Школи в нашому таборі.

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА

(Курси дошкілля)

На сторінках Альманаху про табір в Ельвангені, в однорічному його існуванні, неможливим є поминути, ще одного вельми важного ділу праці активних громадян, а саме — курсів дошкілля. Реалізування таких курсів в таборі, видвинули самі обстави-

ни. Велика кількість неграмотних, малограмотних і нефахових молодих людей вивезених силою в Німеччину, що жили в нашому таборі, спонукала провід табору, дати цим людям основи загальної й фахової освіти. Бажаємо, отже, запізнати широкий загал нашого громадянства з осягами праці активних членів нашої громади, в цій переважній ділянці культурно-освітнього життя. Ми свідомі того, що наші дані в тій ділянці далеко не вичерпні з огляду на обставини зв'язані з виданням журналу. Проте, ми віримо, що наші недоліки шановні читачі стринуть з відповідним зрозумінням.

Курси неграмотних і малограмотних.

В перших місяцях існування табору, за ініціативою управителів шкіл п.п. Кульчицького і Папірчука основано сталі курси неграмотних і малограмотних. На курси записалось около 60 людей. Наука відбувалась щоденно в пополудневих годинах. Одначе цілковитий брак підручників і шкільного приладдя, знеохотив слабших волею учасників курсу. Кількість їх змаліла до 30 осіб. Від місяця вересня курси відживають. Число учасників поступово росте. В місяці грудні зачинається повний розвиток курсів, завдяки муравлиній праці культ.-освітнього референта табору п. М.Ломацького. В цьому місяці повстає 9 сталих відділів для навчання неграмотних і малограмотних. Вони охоплюють навчанням 200 людей. На чотирьох відділах вчать латинської абетки. Навчання ведуть вчителі Народної Школи й активні члени громадянства. Наука відбувається щоденно вечером по дві години. Час тривання і закінчення курсу залежний від обставин нашої скитальщини.

2. Курс для провідниць дитячих садків.

За проектом Центр. Орг. Укр. Жін. по довших підготовчих працях Жіноча Секція нашого табору під проводом п. Осінської zorganizувала фаховий курс для провідниць дитячих садків для американської зони. В курсі взяли участь табори: Аугсбург, Бамберг, Байройт, Бад-Верісгофен, Флюс, Корнберг, Фільсек, Новий Ульм. Курс тривав місяць (22.VII — 24.VIII). Наука теорії й практики в місцевому дитячому садку відбувалась щоденно по чотири години. Предметами навчання були: Елемент музичної освіти; Дошкільна гігієна; Реліг.-національне виховання; Ручні роботи;

Організація садків; Малювання; Елементи природничих наук; Розвиток мови; Музичне виховання дітей; Грамота й рахунок. Історія дошкілля; Фізичне виховання. Слід відмітити, що дев'ять

Курс вихователюк. По середині дир. округи УНРРА мст. Фрайзе (в ясну), на право дир. УНРРА мст. Голл.

предметів викладала учасникам курсу п. Гаєвська Л. З 36 зголошених, 29 учасниць закінчило курс, з них 25 виховательками а 4 помічницями. На курсі вони дістали матеріали (вірші, пісні, байки, ігри) для садка на рік.

3. Фаховий курс рільництва.

Заходами місцевих фахових людей, дня 17.VII 1946 р. зорганізовано рільничий курс з різними галузями сільського господарства. В курсі взяло участь 70 курсантів. Курс тривав від дня 17.VII — 3.XI. Наука відбувалась щоденно в приміщенні Торговельної школи в годинах передполудневих. Управителем курсу був інж. Тишинський Б. Предметами навчання були: 1) загальне рільництво, 2) сільсько-господарські знаряддя і машини, 3) городництво і садівництво, 4) бджільництво, 5) годівля, 6) лікування с-г тварин, 7) молочарство, 8) сільсько-госп. будівництво і 9) організація та книговедення сільського господарства. З огляду на брак підручників та учбового приладдя (моделів, показових таблиць, досвідного поля чи саду), праця на курсах була вельми утруднена. Прелегенти користувались здебільшого німецькими підручника-

ми. За час тривання курсу, відбуто три практично-научні екскурсії до німецьких взірцевих господарств. Курсанти практично в цілості перейшли діл Бджільництва, маючи до диспозиції й науки один улик, який для тої цілі придбав п. Гуляк. Опіку над курсом держав „Укр. Техн. Госп. Інститут”, якого осідок зараз в Регенсбургу.

Курс сільсько-господарський.

Дня 3.XI 1946 р. відбувся кінцевий іспит, на якому був присутним представник У.Т.Г.І. п. інж. М. Боровський. До іспиту приступило 32 курсантів, з котрих 30 одержало фахові свідоцтва. Курс залишив по собі не лише милий спомин, але придбав ще одну цеголку до будови важної ділянки життя народу — ведення раціонального плянового і фахового сільського господарства.

Курс Електро-Радіо Технічний

Потребу того роду курсів відчувалося конечним в нашому таборі. Ішло про те, щоб якнайбільшому числові молоді дати фах, що мав би примінення в кожній країні. Розуміла це добре й Управа та поодинокі громадяни. На жаль УНРРА в нічому не хотіла йти на руку та допомагати. І так за ініціативою інж. К-уна відкрито в таборі дня 1.X 1946 р. курс Електро-радіо, котрий триває до тепер. Записалось на нього 25 таборян, та з розпочаттям про-

вірки частина з них залишила навчання, так що осталося всього 12. З початку проходили вони три місяці теорії, а відтак дійшла практика. Душею викладачем і інструктором курсу був інж. К-ун. Він враз з учнями придбав відповідний матеріал до przeprowadження практичних вправ, так, що вже сьогодні тих 12 людей можна уважати фахівцями в тому ділі

Курс шоферський.

В тому самому часі, як і курс Електро-радіо урухомлено заходами інж. К-ка і курс шоферський, який тривав всього два місяці від 1.X до 1.XII 1946 р. Курс теоретичний перейшло 86 учасників, які деякі практичні вправи переводили лише на моделях, що їх зорганізували самі викладачі з курсантами. Централя УНРРА обіцяла дати кілька авт до практичних їзд для курсу, яких до сьогодні ще не дала. Прислали для курсу лиш декілька моделей в перекрої для науки, але це не дало курсантам змоги опанувати вповні практичного вміння провадження возів. Викладачів і інструкторів на цьому курсі було три. Із-за браку возів до їзди тих 86 молодих хлопців не могли вийти із цього курсу як справжні фахові шофери.

МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТАБОРОВОГО ТЕАТРУ В ЕЛЬВАНГЕНІ

В місяці березні 1946 приїхав до табору в Ельванген полк. Микола Міхновський, якому управа табору доручила створити таборовий театр. Організуючи театр, а згідно т. зв. „театрально-виробничу студію”, п. Міхновський сперся у своїй праці на людях, що, поза дуже малими винятками, не мали нічого спільного зі сценою. Всеж-таки п. Міхновський розбудував театраль-

Український Таборовий Театр в постановці: „Ой не ходи Грицю”,
М. Старицького, сцена з 2-ої дії.

но-виробничу студію на широку скалю, з відділами: драматичним, танку, орхестри та хору, разом біля 70 осіб.

В зв'язку з тим виринула потреба побудови нового театрального будинку, бо заля т. зв. малого театру, не могла помістити на своїй сцені більших гуртів. І так, завдяки п. Міхновському,

що показався теж добрим організатором, повстав з будинку, призначеного для тренажу коней т. зв. „великий театр” з залєю, що може помістити поверх 1000 осіб.

З кінцем місяця березня м. р. приїхала до табору в Ельванген частина членів таборового театру в Мангаймі і в квітні почали ці люди переговори з п. Михновським, щоб вступити на працю до студії, однак безуспішно.

В місяці квітні наступило відкриття нового театрального будинку, та перший виступ театральньо-виробничої студії у поставі

**Український Таборовий Театр в постановці: „Ясні Зорі”,
Б. Грінченка. Сцена з 5-ої дії.**

п'єси «Назар Стодоля» Т. Шевченка. В цьому-ж місяці покликано до життя і Мистецьку Раду зложену з 6-ти осіб, що мала слідувати за якістю та мистецьким рівнем вистав. Нажаль компетентні особи мало числилися з думкою Мистецької Ради. І так по двомісячнім існуванні Мистецька Рада припинила свою діяльність.

Тимчасом йшли далші вистави театральньо-виробничої студії: „Липневі ночі”, фольклорний монтаж укладу п. Михновського і „Гайдамаки”, Т. Шевченка в інсценізації п. Михновського. Всі вони були невеликої мистецької вартости.

Тоді то труп, зложена з 27 осіб внесла до Мистецької Ради, на руки культ-освітнього референта Управи мїр. Ярослава Масляка прохання, заснувати „Аматорську Камерну Сценку”. По

довгих дискусіях, та різних труднощах дано остаточну згоду на існування тої аматорської групи, яку очолював мгр. Я. Масляк.

В місяці червні дала «Аматорська Камерна Сценка» ревію „Витай весно” та „Пестрий вечір” з нагоди відкриття виставки укр. народнього мистецтва. Цими імпрезами згадана аматорська група вповні оправдала своє існування. «Театрально виробнича студія» поставила монтаж п. Михновського „На вівтар Батьківщині”, та п'єсу Тобілевича „Наймичка”.

В місяці липні приїхав до табору знаний український бандурист та актор п. Дмитро Гонти і мгр. Я Масляк передав йому провід «Аматорської Камерної Сценки».

„Аматорська Камерна Сценка” під проводом п. Дмитра Гонти поставила дуже вдало п'єсу Б. Грінченка «Ясні Зорі». Театрально-виробнича студія, що міждим приймала назви «УНРРА театр», а згодом „Український таборовий театр „Прометей”, поставила: комедію К. Карого „Мартин Боруля”, „Веселий вечір”, п'єсу Б. Грінченка „Степовий Гість”, та ревію «Посміємось». Це була остання імпреза Укр. таборового театру „Прометей” під мистецьким проводом п. Михновського.

Дня 21.8 46 директор УНРРА п. Голл в порозумінні з Управою Табору розв'язав цей театр і покликав до життя нову управу театру зложеноу з 5-ти членів під дирекцією мгр. Я. Масляка, а п. Михновського — заступником. На жаль п. Михновський відмовився від участі та співпраці. На місце п. Михновського покликано до управи п. І. Стерпака, а заступником директора призначено режисера п. Т. Дем'яненка. Група начислювала тоді 50 осіб влючно з балетом, орхестрою та театральною хором. Новий театр під назвою: „Український Таборовий Театр” поставив: „Трійку гультяїв” — Нестроя, „Дай серцю волю” — Кропивницького, комедію «Заручини по смерті», ревію „Як на долоні”, та п'єсу Старицького «Ой не ходи Грицю».

24 жовтня 46, директор УНРРА Мей скоротив групу до стану 35 осіб. У зв'язку з зимовим сезоном театр перейшов до будинку т. зв. Малого театру. Притягнуто теж до співпраці керівника лялькового театру п. реж. Т. Верещинського і поставлено п'єсу Черкасенка „Про що тирса шелестіла”, та комедію Арнальда й Баха «Людина без маски». На Різдвяні Свята поставлено «Вертеп» укладу п. І. Стерпака, та в його постанові.

1.2. 1947 директор УНРРА п. Букганц дальше скоротив театральну групу до 20 осіб. Беручи під увагу дезидерати II з'їзду ОМУС-у, Український Таборовий Театр змінив свою назву, та форму існування. На загальних зборах театру, що відбулися 3 і 7 лютого 47, на місце Укр. Таб. Театру створено Укр. театр тов.

«Богема», яка діє на основі власного статуту під проводом мгр. Я. Масляка. Це товариство у складі 20 осіб уявляє собою драматичну театральну групу, яка виставила в днях 15 і 16 лют. дуже вдатно п'єсу „Тітка Карла” Укр. театр тов. „Богема” робить усі заходи, щоб перейти кваліфікаційну комісію ОМУС’у, та добитися свого затвердження. За час від 21.8. 1946 по 20.2 47, театр поставив 9

Український Таборовий Театр в постановці: „Про що тирса шелестіла”, С. Черкасенка. Сцена з 3 дії.

прем'єр, 3 спеціальні вечори розривкового характеру, 12 повторень, 1 виїзд — разом 24 вистави.

Крім вище згаданого театального товариства «Богема» існує часово в таборі і драматична група т. зв. „Вільного театру” створеного п. Михновським у формі приватного підприємства на основі американської ліцензії.

— — —

За час існування табору по 16.2 47 відвідали наш табір такі театральні групи та солісти: 1) Л. Мацюк та І. Хомайко — співаки солісти; 2) Німецька оперна група з Мюнхену; 3) Театр Урбанського; 4) Хор „Сурма”; 5) Нім. Експрес Вар'єте зі Штутгарту; 6) Концерт Ганусі Ширей; 7) Концерт В. Матіяша; 8) Нім. ревія Герляха; 9) Хор Цепенди „Трембіта”; 10) Укр. оперні солісти з Мюнхену; 11) Концерт скрипака Шольца; 12) Концерт солістів з Берхтесгаден; 13) Виступ духової оркестри з Міхінген; 14) Концерт піяніста Р. Савицького, та віолончеліста І. Барвінського; 15) Капеля «Бандуристів» Божика-Китастего; 16) Виступ Я. Давидовича.

УКРАЇНСЬКИЙ ХОР «БОЯН» В ЕЛЬВАНГЕНІ

(Перегляд праці).

Лети наша пісне
У гори, поля,
Де лиш простягаєсь
Українська земля.

(З думкою про тебе, Рідний Краю, пишемо оці рядки).

Існує серед українців легенда, що колись, перед віками зібрав Господь Бог у небі дітей народів світу і обдарував їх різними прикметами. І так англійцеві дав Він дар винахідництва, німцеві науки, французові — красного письменства, а коли розділив вже дари дітям усіх народів і відпустив їх від себе — лишилася тільки одна дитина, що несміливо стояла в кутку. Запитав Сотворитель, хто вона й довідався, що це українська дитина. Не хотів Господь кривдити бідної дитини і сказав до малої: — „Не сумуй, дитино, я даю тобі п і с н ю, дар ніжний, як твоя душа”.

Дитина зійшла на землю і передала цей дарунок на цілий український нарід. Від тоді стала пісня в українським народі його гордістю і розрадою у горі.

А в дійсності — де тільки збереться гурт українців, там ллється пісня. Співають українці у щасті, — співають у смутку. Пісня говорить про долю цілого українського народу від найдавніших часів.

* * *

Судилося частині українського народу вести еміграційне життя, і тут пісня стає розрадою у таборів буденщині.

За ініціативою енергійного і працьовитого диригента п. Дуба створено дня 30 серпня м. р. співоче товариство під назвою „Український хор „Боян”, і тогож дня вибрано управу хору, а 16 вересня м. р. усталено такий її склад: голова п. Трач В. м-голова і скарбник п. Гуйван Ст., секретарка п. Поташник-Дратвінська Віра. Бібліотекар п. Пивоварів, господар п. Тихий.

Це було завершення праці розпочатої ще в місяці квітні м. р., коли то зараз після переїзду з Мангайму до табору Ельванген група охочих співаків оформилися у хор і під проводом п. Дратвінського Т. розпочала працю, у висліді якої улажено підчас другого дня Великодніх Свят самостійний концерт. Дальше цей хор взяв участь у величавій Академії в честь полеглих за волю України, що відбулася підчас Зелених Свят.

Коли до табору прибув диригент проф. Дуб, після обопільного порозуміння оба диригенти поділилися працею Проф. Дуб перейняв управу світським хором, а п. Дратвінський залишився

при церковнім хорі. З великою пильністю взявся новий диригент до реорганізації хору і завдяки взаємному зрозумінню хористів і диригента хор став на належному рівні і відповів своїм статутним завданням: а) нести розраду таборовикам, й пам'ять наших славних людей, в) давати матеріяльні підмоги та пожертви на національні цілі. Не було жодної імпрези, ані національного свята, де відповідно до хвилі не прозвеніла б пісня радісна й бадьора та горда, чи сумовита й мрійлива, чи знову весела, жартівлива у виконанні хору „Боян”.

На святі в честь кн. Володимира кн. Ольги пролунали патріотичні пісні Гайворонського, Ярославенка, Воробкевича, Стеценка. День 1-го Листопада вшанував хор піснями бадьорими і поважними, а зкінці понеслась сумовита пісня „Коли ви вмірали”. Пам'ять героїв поляглих під Базаром звеличав хор піснями «За рідний край» Гайворонського і ін. Добре виконані релігійні пісні на святі Люблінської Унії, «Покаяння» — Ведля, «Думаю про день страшний», «Світе тихий» — Давидовського, «Боже Великий» — Лисенка полишили незатерте враження. Могутньо пролунало Стеценкове:

Вкраїно мати кат сконав,
Недаром бились ми за волю...

та інші пісні на Святі Соборности в дні 22-го січня.

Своїм виступом з кількома піснями на святочних сходинах причинився хор до більшого звеличання пам'яті сл. п. Біласа й Данилишина в дні 23 грудня м. р. і Свята Крут, де на честь тих лицарів, що виростили на легендарні постаті і промовляють, немов колись термопільські герої, до українського народу:

„Чужинче, іди скажи Україні, що ми не сплямили свого стягу.
що ми збудуем на руїні новий престол, бо Україні вічно бути,
про Україну всім почути”.

На сходинах присвячених сл. п. Ольги Левицької-Басараб, дня 12 лютого 1947 відспівано 3 пісні.

Крім того хор брав участь на імпрезах розривкового характеру як товариський вечір для членів хору, прощання директора УНРРА п. Голла, іменини дир. УНРРА п. Букганца, Маланчин Вечір, де хор відспіванням жартівливих пісень причинився до веселого настрою публіки. Згідно з давнім українським звичаєм, плекаючи рідну традицію, пішов хор на Богоявлення з колядою, а зібрані гроші зложив на санітарно-харитативні цілі. У вицезганданих імпрезах хор виступив на запрошення культ-освітних установ діючих у таборі як Жіноча Делегатура, „Спілка Укр. Молоді”, Укр. Театр і інші.

Крім того уладив хор самостійно імпрези: дня 28 серпня м. р. «Вечір пісні й танку», при співучасті оперових таборових співаків п. Мацюків. Танковий ансамбль під проводом п. В. Станькової, виконав 4 народні збірні й 1 сольовий танок. Дня 17.12 1946 р. концерт «Вечір Стрелецьких Пісень». Про генезу стрілецької пісні виголосив змістовий реферат проф. Ломацький, а дальшу програму виловнили стрілецькі, поважні і жартівливі пісні, та сольоспіви л. Мацюків. Підчас другого дня Різдвяних Свят відбувся „Концерт Колядок і Щедрівок”, на котрому мішаний хор відспівав коляди і щедрівки, а реферат про коляду і різдвяні звичаї виголосив проф. Ломацький.

У днях 25 і 26 січня виїхав хор з концертом до таборів у Людвігсбургу і Карлсруге. В обидвох таборах концерти пройшли з великим успіхом. У Людвігсбургу відспівано колядки, щедрівки, народні і стрілецькі пісні, а танки протанцьовані з великим темпераментом під проводом п. Станько збагатили й оживили програму. В Карлсруге повторено програму, але без танків. За свою велику зіспіваність, різnorodність і багатство програми здобув хор загальне признання і похвалу. Цей моральний успіх став нагородою за дотеперішню працю, якої львина частина належить диригентові п. Дубові, що мусів вложити максимум своєї енергії, нервів, щоб піднести хор на належний музичний рівень. Годі промовчати, що помимо успіхів хор має недостачі, спричинені байдужістю таборовиків. Головно відчувається брак музично-освічених одиниць.

Кінчимо ці рядки закликком до всіх приятелів співу у таборі: «Послухайте зову української співучої душі, нехай ця легенда про чарівний Божий дарунок оживиться. Скріпіть лави хористів, а дасть Бог заспіваємо **Воскресну Пісню Українській Нації**.

Зіновія Воробець.

Ельванген, дня 14. II. 1947.

ЛЯЛЬКОВИЙ ТЕАТР У ТАБОРІ ЕЛЬВАНГЕН

Хто не любить ляльки, той не був справжньою дитиною. А лялька, що оживає в руках мистця, відтворює на мініатюрній сцені лялькового театру фантастичне, колірне, повне пригод життя чи то людини, чи звірятка, це справді найкращий подарунок для дитини.

Ляльковий Театр: Група ляльок.

Думка про організацію Лялькового Театру в нашому таборі виникла в його основника й режисера п. Теодора Верещинського з більш-менш таких міркувань: життя наших діточок у таборових касарнях сіре й пригноблююче. Треба отже повести працю.

щоб цим наймолодшим вигнанцям запевнити хвилі розваги засобами театральної дії як найбільш сприйнятливої для них, а це при допомозі ляльок. З другої сторони Ляльковий Театр, це найкращий спосіб розвагою виховувати глядачів в християнській любові до ближнього й до своєї батьківщини, яку вони вже слабо, а то й зовсім не пам'ятають.

Так почав п. Верещинський у м. серпні 1946 р. працю над реалізацією свого пляну. В маленькій кімнатці, де жило дві родини

Ляльковий Театр: Скульптор п. Семененко при праці.

почав він спільно зі своєю дружиною п. Клавдією Семененко перші роботи над ліпленням ляльок, виготовлюванням моделей, декорацій, костюмів. Згодом перенеслись з цим крамом під стріху театру, де працювали далше, ніким не замічені й здані тільки на свої сили.

Щойно прем'єра «Червона Шапочка», що відбулась 11.10. 1946 звернула увагу Управи й загалу на цю корисну працю.

В своєму репертуарі має театр виставки: для дітей—„Червона Шапочка” інсценізація Кл. Семененко, Пригоди Івасика Скитальця” тема Верещинського, опрацювання Стерпака, „Колядка” малюнок на 2 картини М. Кушніра. Для дорослих театр виставив «Параду ляльок» (монольоги, скечі, дотепи й казки) укладу М. Ломацького і «Таборову зоологію» Я. Масляка.

Ляльковий Театр дав у таборі 7 самостійних вистав (із них 4 безплатно для дітей, а весь дохід одної виставки в сумі 315 н. м. жертвував на допомогу студентству). У інших таборах театр ви-

ступив 8 разів. Склад театру 5 осіб, та весь тягар праці носять реж. Верещинський і п. Семененко, що як артистка і скульптор є йому незаступимою помічницею. У розмалюванні декорацій багато допомагав студ. маляр Яцина Михайло.

Розсміяні обличчя юних глядачів і їх щире, тепле і радісне сприймання вистав — це не тільки велика нагорода, але й записка режисерові і його співробітникам, що вони виконують корисне діло.

**Відвідини в робітні Лялькового Театру: По середині дир. УНРРА
мер. БУКГАНЦ, перший з ліва реж. Верещинський.**

Варто підкреслити, що Ляльковий Театр реж. Верещинського — це одинокий того роду український театр у цілій американській зоні Німеччині.

Таборові товариства

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК НА ЕМІГРАЦІЇ ДЕЛЕГАТУРА В ЕЛЬВАНГЕНІ

Жіноча делегатура в Ельвангені розпочала свою працю під проводом п. Лідії Гаєвської. В склад Управи входило 7 жінок — референток поодиноких ділянок праці, а крім того дві опікунки двох мешкальних гуртових бльоків. Відпоручницею жіноцтва

Виставка Укр. Народного Мистецтва в таборі (Фрагмент).

при Управі Табору, була п. Осипа Демчук. Новозорганізована управа жіночої делегатури оперла свої пляни праці на вказівках Матірнього т-ва ОУЖЕ з Мюнхену. Спершу праця розвивалась дуже гарно, та небавом настав час прикрих несподіванок в зарядженнях УНРРА, як заборона ширших жіночих сходин, заборона займатися робітнями, курсами і т. п. Зогляду на це, управа делегатури обмежилась до ряду засідань, яких відбулося в році 1946 21. На цих засіданнях обговорювано біжучі жіночі справи. Двічі були скликані ширші жіночі сходини.

Зараз в початках своєї праці зорганізовано **санітарну секцію**, яка складалася з 5-ти жінок під проводом п. Гулевичевої. Секція мала подбати про зберігання чистоти в мешканнях таборян, та про чистий, естетичний вигляд наших дітей. Означено дні купання дітей, що показалося корисним і вигідним для самих матерей, коли дитина вертала зі садочка додому чистенька. Зорганізовано секцію для прибирання обох церков. Розпляновано приготування до уладження Виставки Українського Мистецтва і таборового виробництва на день 15 червня.

Тому, що жіноцтво нашого табору оказувало мале зацікавлення делегатурою, поведено інтенсивну акцію в цілі приєднання членок. Визначено дні урядування представниці жін. делегатури в канцелярії таборової Управи.

Оголошено вписи, та зорганізовано курси: 1. **курс шиття і крою**, розпочався дня 29 квітня 1946 р. у власній домівці, що містилась в II бльокові. Курс був поділений на 2 відділи т. зв. ранній і пополудневий. Учасниць на обох відділах було 80. Виклади теоретичні і практичні давав п. Зубик В. Опікункою курсів була п. Гарасевич К. Помимо того, що навчання відбувалося правильно, без жадної допомоги зі сторони УНРРА — наспів дня 12 липня наказ закрити жіночу домівку і курс. Не помогли зі сторони делегатури переконання, що плян навчання ще не вичерпаний. Учениці з курсу мали перейти під заряд робітень, які вже не були під наглядом жін. делегатури. Така сама доля постигла **Курс дрібної дитячої галянтереї** під керівництвом п. Хомової, зорганізований дня 24.IV, а закритий 10.VII.

В червні відбулися вибори до таборової Управи, на яких вибрано на представницю жіноцтва п. Н. Осінську, а на її заступницю п. В. Боярську. Наступила реорганізація у неофіційному жіночому відділі. Заєдне обмежування прав нововибраній голові п. Осінській, довело до її резигнації, а працю вела тільки п. Боярська. Дня 17 червня уладили жінки Свято в честь Лесі Українки в залі Малого театру. Програма свята гарно опрацьована, інсценізації творів Лесі виступив перший раз жіночий хор, під дир. п. Савицької. В днях від 7 — 14 липня відсвятковано дні князів св. Володимира і Ольги. За ініціативою жін. делег. зорганізований комітет із представників табору подбав про ряд рефератів, що мали темою Хрищення України. Реферати були виголошувани щоденно, а крім того в обох церквах відбувалися молебні і виголошувано проповіді. Дня 28.VII відбулася в обох церквах торжественні Богослуження, а вечором Святочна Академія.

Вчасі від 22.VII до 24.VIII відбувся **курс виховательок** дитячих садків. Опікунками курсу були п. Гаєвська, п. Білоскурська і п. Осінська.

Дня 29.IX розпочався **курс господинський** під дир. п. Боярської і Гаврилишинової. На курсі було 27 учениць. Виклади теоретичні і практичні давали місцеві фахові сили. Курс тривав тільки 4 тижні, та з браку місця не міг бути продовжений.

Дня 20 грудня розпочався зорганізований жін. делег. тримісячний Санітарний Курс т. зв. „Мед. сестер”. Учасниць на курсі 21. Викладають лікарі після опрацьованого ними пляну. Навчання відбувається щоденно по дві години вечором. Практичні заняття відбудуть учасниці в місцевому шпиталі. Опікункою курсу є п. Дратвінська, а інструкторкою п. Дуткевичева.

На заклик батьківського комітету занялися жінки уладженням Свято-Миколаївської виставки для дітей і приготуванням дарунків.

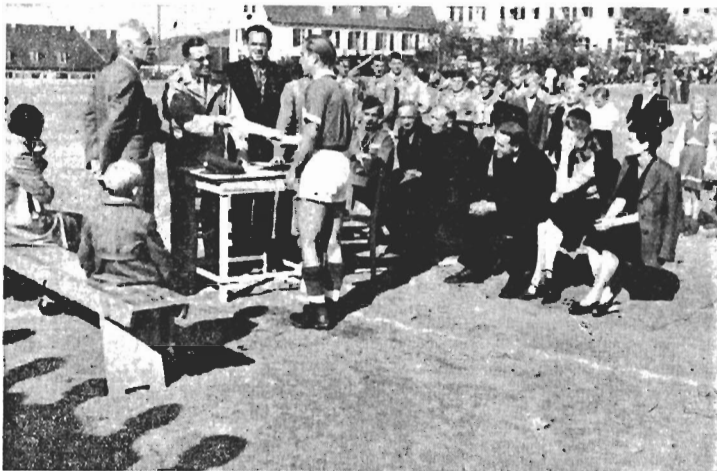
Дня 1 січня 1947 р. відбулися перші Загальні Збори делегатурськи, на яких вибрано нову Управу під проводом п. Дратвінської. Першим ділом нової Управи було влаштування Спільної Святої Вечері для самотніх, в якій взяло участь понад 500 осіб.

Як гості були присутні: дирекція УНРРА, представники духовенства обох церков, члени Управи табору. Під час свят жіночий хор відвідував з колядою таборян. Не минув він теж таборового шпиталю, даючи їм в цей святочний час хвилину приємності й розваги. Пороблено заходи для заактивізування в господарській та фаховій ділянці. Відкрито **робітню направок подертого білля й одежі**, та пороблено всі заходи для відкриття **таборової пральні**. Розпочав свою працю зорганізований спільно з СУМ'ом **курс машинописання**. З огляду на недостачу машин, курс охоплює тільки 12 курсантів. Крім цього систематично йде наука на санітарному курсі. Розпочинаються **курси фрізієрський і моднярський** Культ-освітня ділянка не залишається теж без праці. 30.I 47 р. відбулися ширші сходи жінок з реферантом п. н. „Короткий нарис історії Укр. жіночого руху”. 12.II 47 'р. відбулися Святочні Сходи присвячені пам'яті Ольги Басараб. На сходинах вперше виступив прилюдно новозорганізований жіночий хор „СУМ”. Члени жін. делегатури працюють активно і по інших установах. Жіноцтво заопікувалось сиротами, старцями й інвалідами. Нормально відвідується хворих в шпиталі, допомагаючи їм морально й матеріально.

Найслабша сторінка Делегатури — це фінанси. Все таки встигли жінки зі своїх скромних доходів передати 1500 марок на „Фонд Л. Українки” Дальша праця нашої Делегатури організується в напрямі піднесення інтелектуального та фахового рівня жіноцтва нашого табору.

УКРАЇНСЬКЕ СПОРТОВЕ ТОВАРИСТВО «СОКІЛ»

Дня 13 квітня 1946 р. на зборах активу молоді табору, заложено спортивно-руханкове товариство, та прийнято статут Ради Фізичної Культури. Товариство названо У.С.Т. «Сокіл» і вибрано виділ із Гарасевичем у проводі. Виділ зорганізував слідуючі ланки: 1. Руханки й плавань; 2. Легкої атлетики; 3. Спортових ігор як копаного м'яча, відбиванки, кошівки. Вже дня 17 квітня відбулась перша руханка „соколівців” під проводом проф. Боярського Вправи копаного м'яча, відбиванки й кошівки відбувались за такою схемою: а) вправи техніки гри, б) фрагменти гри. Провід „Сокола” знайшовся в дуже тяжких обставинах, бо не розпоряджав жодною готівкою, вирядом ані площею. Помимо цього внесено прохання до Р.Ф.К. про прийняття його в члени Р.Ф.К. і зголосився до міждружинових розгрівок в амер. зоні. В УНРРА удалось добути м'ячі, децю матер'ялу на спортові однострої. Дня 16 червня 1946 р. „Сокіл” при співучасті місцевого «Пласту» та «поліції» урядив «Свято Молоді», з такою програмою: 1. Полева Служба Божа, 2. дефіляда учасників свята, 3. вправи вільноруч членів «Сокола», «поліції» і «Пласту». 4. Біги 100 метрів, 4×100 м, та 60 м для юніорів. 5. Стрибка в далечінь й висоту. 6. Роздача

Свято „День Фізичної Культури”
Дир. Голл вручає нагороди першунам.

нагород, та 7. від год. 17 фестин з різноманітною програмою. Першуни одержали артистично виконані дипломи, а від дир. УНРРА

п. Гола — дарунки з одягу. Ланка копаного м'яча змагалась за першенство в Авгсбурській області й зайняла 4 місце, добуваючи 6 точок, а втративши 12. Управа бачила, що спортова сторінка не налагодиться як слід, як довго не буде власної спортової площі. Проводові „Сокола” удалось перекопати дир. УНРРА, що власна площа конечно потрібна і за його згодою вдалось таборові власними силами при допомозі п. інж. Березовського побудувати в таборі спортову площу. 25 серпня 1946 р. „Сокіл”, при співучасті всеї молоді Ельвангену відсвяткував відкриття спортової площі „День Фізичної Культури” з програмою, в яку входили вправи вільноруч до музики „Привіт Рідній Землі”, та всякого роду легкоатлетичні суперництва. У міжчасі Виділ „Сокола” здекомплектувався, бо багато виділових виїхало на студії, або взагалі з табору, тому рішено скликати Надзвичайні Загальні Збори на день 31.8 46. На цих зборах вибрано провід із п. Горобіювським О. на чолі. Новий Виділ урухомив ряд ланок, як: Вправ для муштин, що провадила вправи два рази в тижні (брало участь від 45—70 учасників). Провідниця вправ для жінок зорганізувала дві відбиванкові дружини, які вправляли та змагались зі собою. З іншими

Дружина Копаного м'яча „Сокіл”.

таборами не змагались з тих причин, що в Ансбасській області не було ні одного табору, де була б жіноча секція відбиванки. Ланка копаного м'яча числить 38 членів, та складається з трьох дружин.

Перша дружина на осінню рунду змагалась за першенство в області Ансбах, де заняла перше місце, добувши 13 пунктів, а втративши 1. За час від 13.4 1946 до 13.2 1947 р. розіграла дружина копунів „Сокола” 30 змагань, з котрих 14 виграла, 6 зремисувала, а 10 програла. Забила 83 воріт, а впустила 61. Ланка відбиванки числить 24 змагунів. Розіграла 8 змагань з чужими таборами, з яких виграла 6, а програла 2 Ланка кошівки числить 14 членів і до тепер обмежила свою діяльність внутрі табору. Ланка шах, боксу і стук-пук змагались лише внутрі табору. Ланка легкої атлетики брала участь у всіх спортових імпрезах нашого табору і в міжтаборових змаганнях області Ансбах в Райтерсайху, де наші змагуни мали слідуочі осяги: Біги: 100 — 12,4 сек, 1500 м — 5 мін. 6,2 сек. Стрибки: в довжінь 5,45м. в висоту— 1,55 м. Штафета 4×100 м. — 54 сек. В меті диском 27,50 м., а кулею 10,70м. Юніори дівчатка осягнули тамже в бігу на 50 м. — 9,4 сек. В стрибках: в довжінь 4,10 м., а в висоту — 1,22 м.

Потребу об'єднати всю працю над молоддю так спортову, як і культурно освітну, та створити один провід давалося вже здавна відчутти. Збільшили ці намагання ще брак людей, тому, що більшість активної молоді вступила в члени Спілки Української Молоді, яка теж почала організовувати ділянку спортової праці. Вкінці на загальних зборах „Сокола”, що відбулися 13.ІІ 1947 р. рішено влитись цілістю до Спілки Укр. Молоді, полишаючи, однак надальше за дружиною копаного м'яча назву та емблему „Сокіл”.

ПЛАСТОВИЙ КІШ ІМ. ПОЛК. Е. КОНОВАЛЬЦЯ В ЕЛЬВАНГЕН

Український Пласт є організацією молоді, яка опирається на зразках світового скавтіну і на підставах всестороннього патріотичного самовиховання.

Організаційна побудова Пласту взята з мотивів української історичної традиції. Закондатним тілом Пласту є Загальний З'їзд Пластунів, а керівним органом є Команда СУПЕ (Союз Українських Пластунів Емігрантів) з осідком в Мюнхені. Команді СУПЕ підлягають Пластові Коші, розміщені по всіх осередках української еміграції. Кіш складається з Куренів, а Курінь з Гуртків. Кожна частина пластового уладу має свій провід.

До пласту належить молодь від 7 до 24 літ. Молодь від 7 до 13 літ охоплена в Гнізді Новаків, а поодинокі частини Гнізда звуться роями. Молодь від 13 до 18 літ обнята в Куренях Юнаків і Юначок, а молодь від 19 до 24 літ в Куренях Старших Пластунів. Сеніори — це пластуни повище 25 літ. Вони кермують, дораджують і виховують.

* * *

Український Пласт в Ельвангені оснувався в дні 29 березня 1946 року. В тому дні вибрано Кошову Команду, діючу в тимчасовій незалежності від Команди Мангаймського Коша. Першим завданням Команди було затвердити в місцевій УНРРА пластову організацію підшукати домівку для пластових занять і підготувати пластунів-прихильників до 1-шої пластової проби, тобто іспиту з набутих пластових знань. Завдяки кошовому Гаврилишину М. і обозному Крижанівському Р. праця в пласті вступила на правильні рейки. Введено нормальні заняття, ранній прорух і впоряд, уладжено пластовий городець, де кожної суботи, неділі й свята відбувалися спільна молитва, при піднесенні національного прапору, та Кошова Команда відчитувала накази.

Літом відбули пластуни прогулянки в околиці міста. В дні 7 квітня 1946 р. юнацтво в числі 12 членів зложило 1-шу пластову пробу, а 14 квітня зложило воно серед ліса при палаючій ватрі врочистий обіт повсякчасно служити пластовій ідеї. Зорганізовано взяли участь пластуни в святі Матері, Академії для вшанування річниці смерті патрона Коша і релігійній процесії на Шиненберг. В Велику П'ятницю пластуни відбували почесну стійку біля Божого гробу.

Дир. УНРРА мер. Голл і голова Табору др. Таращук вітаються з пластовою Командою.

В квітні 1946 р. устійнено Курінні Команди, заповнено Кошову Команду, та схвалено Пластовий Кіш самостійним, призна-

чаючи йому патроном полк. Е. Коновальця. В травні посилено спортові заняття. Курінь Старших Пластунів виконував працю при будові таборової спортової площі. При томуж Курені зорганізовано одномісячний санітарний курс. В дні 16 червня пластуни брали активну участь в святі Молоді і одержали похвальну грамоту за 1-ші місця в скоку в далечінь і в бігу на 60 м. В днях 9 і 10 червня Кіш стрічав пластунів з Дармштадту і Мангайму. Новаки відвідали роями Мистецьку виставку в таборі.

В дні 22 червня 46 р. перевибрано Кошову Команду. Її очолили кошовий інж. Пінковський Нестор і обозний Стефанів Мирон. Нова Команда скріпила дисципліну серед пластунів і нав'язала приязний контакт з дирекцією гімназії, Управою Табору та УНР'ою.

В червні трьох Старших Пластунів взяло участь у з'їзді в Міттенвальді. В днях від 17 до 27 липня 1946 р. уладжено в Мукенталі біля Ельвангену Пластовий Вишкільний Табір, при участі 60 пластунів. В серпні вибито 500 пластових відзнак і придбано бібліотеку та приладдя до ігор. В дні 27 серпня 8 пластунів зложило 1-шу пластову пробу, а в дні 28 серпня 19 пластунів зложило врочистий пластовий обіт.

Юнаки в Пластовому Вишкільному Таборі в Мукенталі.

З нагоди 35-ліття заснування Укр. Пласту 26 пластунів приймало участь в днях 28 і 29 вересня 46 р. в джемборі в Авґсбурґу. З тієї нагоди Кіш відбув у себе велику ватру в дні 13 жовтня 1946.

На 1-го листопада Пласт уладив у своїй домівці врочисту Академію, а в дні 29 листопада брав активну участь у святі Базару. В дні 13 грудня Пласт вшанував пам'ять Митр. А. Шептицького. В Маланчин Вечір уладжено вечорниці з танками, а по вечорницях запалено ватру для зустрічі Нового Року. На Йордань пластуни ходили з вертепом, уложеним і виконаним власними силами. Активну участь приймав Пласт в національних святах 22 і 29 січня, та 12 лютого 1947 року.

Не від речі буде згадати видання стінних газеток: Голос юначок і Думка юнака, поміч у збірці СХС, поміч для хворих, тощо. Наш Пласт, що має під сучасну пору 143 членів, зумів здобути собі довір'я і популярність серед громадянства. Ніщо не в силі зломити молодечої енергії пластуна, бо пластун є твердий, неначе криця і відважний, як скоб.

САНІТАРНО - ХАРИТАТИВНА СЛУЖБА

Санітарно-Харитативна Служба — це установа, яка повстала з ініціативи Апостольської Візитатури в Мюнхені, там має і свою Централю, з засягом діяння на усі три західні зони Німеччини (Американську, Англійську і Французьку). Головною метою Санітарно-Харитативної Служби являється в першу чергу поміч вдовам і сиротам, старцям і інвалідам, розшукування рідних і знайомих, розсіяних по всіх сторонах світа. Для осягнення тої цілі С.Х.С. організує свої відділи у всіх більших українських скупченнях.

В червні місяці 1946 р. відбулися ініціативні збори С.Х.С. в Ельвангені, на котрих вибрано Управу і Раду С.Х.С. та засновано Станицю. В місяці липні 1946 р. уряджено домівку, прийняття одного сталого працівника й урухомлено бюро розшуків.

Від липня станиця пропагувала ідею С.Х.С., а до 1 січня 1947 року станиця начисляла уже 296 членів. За цей час уряджено один фестин на цілі С.Х.С. на котрому зібрано 4 340 нім. марок. Видано індивідуальну допомогу 21 особі в сумі 847 нім. марок. Для хворих таборян видано на лікарства 492 н. м. Станиця вислала для полонених 19 пачок з харчами і 4 пачки великої, оджежеві. Станиця одержала від американського Червоного Хреста 3 пачки, якими обдарила 60 сиріт і півсиріт, а папіросами 32 старців і хворих. Станиця провадить бюро Розшуків, що кожному таборянинові дає можливість розшукати своїх рідних і знайомих не тільки в Європі, але й за Океаном. До тепер станиця вислала 44 розшуки на Європу і 349 за океан. Зза океану одержано відповіді: 32 листи з Канади, 18 з США, 8 з Аргентини, 3 з Бразилії.

З огляду на свою корисну працю, станиця втішається повним довір'ям та симпатією усіх таборян.

СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ОСЕРЕДОК ЕЛЬВАНГЕН

Спілка Української Молоді належить до „наймолодших” клітин праці нашого табору. Конечність такого товариства відчувалось із самого початку. Велике число молоді, хлопців і дівчат мусіло знайти відповідне організоване середовище та провід, що кермував би їхнім життям. І якраз статут СУМ, що підкреслює потребу національного виховання, а рівночасно фахового вишколу й фізичного розвитку молоді відповів найкраще тим вимогам.

Основуючі Збори, що відбулись 25.12 1946 р. проломили перші труднощі. Вибрано Раду Осередку, та перерішено інші технічні речі необхідні для правильного функціонування товариства.

Рада Осередку під головуванням мгр. М. К-ра зразу розвинула живу діяльність, та повела широку працю над молоддю. „Випозичено” домівку для сходин членів, що відбулись правильно двічі в тиждень. На сходинах відчитувано реферанти, проваджені гутірки і ін.

Крім цього Осередок улаштував імпрези для своїх членів як: Вечір Ялинки, влаштований дня 9.І 47 р. з доповіддю проф. Яворівського, про різдвяні звичаї, рецитацією, хоровими виступами, та виступом Лялькового Театру з виставкою „Колядка, яку спеціально для цього вечора написано.

Дня 13 січня влаштовано традиційний Маланчин Вечір з гарною ревією, та „Прощанням Старого Року” у формі скечу пера секретаря осередка. Товариськими забавами й танками молодь культурно й гарно зустріла Новий Рік. Дня 17.І влаштовано Літературний Вечір, який провадив проф. М. Лисогір. На вечорі рецитовано твори Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка.

Дня 28.І влаштовані Святочні Сходини членів для вшанування пам'яті Героїв Крут. А дня 12.ІІ взяв жіночий хор СУМ участь у Академії в честь О. Басараб.

Розпочато підготовчі праці над організацією фахових курсів, з яких урухомлено тільки курс машинописання, розчислений на 12 тижнів.

СУМ стала зразу тим товариством, у якому згуртувалась вся цікава й охоча до праці молодь. Вже по-двох місяцях Т-во начисляло 386 членів, у тому 283 хлопців і 103 дівчат.

Треба підкреслити, що гарний розвиток Спілки — це вислід умілої та пильної праці її Ради, а в першу чергу її культурно-освітнього референта проф. Якова Яворівського, що цілою душею посвятив себе праці для молоді. На превеликий жаль він мусів опустити наш табір, як невизнаний провірочною комісією.

ЖИВА ГАЗЕТА

Читання „Живої Газети”, як засіб популярного інформування загалу таборян про події в світі, стало konieczним з двох причин. Перша — це брак відповідного числа української преси в самих початках існування таборів. Другою причиною є велике число таборян, що їх майже дітьми насильно вирвано на примусові роботи в Німеччині. Багато з них — це мало а то й неграмотні. Все ж кожного хвилював розвиток подій й тому „Жива Газета” завжди втішалась найбільшою симпатією загалу і лиш люди злої волі, що не розуміли вимог таборового життя старались перешкодити цій корисній праці.

Вже з самого початку пороблено потрібні заходи й перші читання проводив о. Б. Пізніш, коли життя в таборі різничувалось, зорганізовано цілу редакцію, яку очолював п. Х. Звичайно, збирано політичні відомості з цілого світу, з чужої і своєї преси і відчитувано її в приміщенні кухні, або театру тричі в тиждень. Слухачів було пересічно 700—1000. Однак гострі атаки на газету довели до основної зміни в її редагуванні. Провід перебрав п. Л. Всеж атаки не уставали. Сипались доноси, що зміст „націоналістичний” і „протибольшевицький”, хоч усі вістки були читані за поданням джерела. Та газета осталась найбільш улюбленою аж до часу, коли її редактора признано за не Ді-Пі й викинено з табору.

За часів його редагування поставлено справу газети так, що рівночасно з подаванням найновіших відомостей з чужого і рідного світу, виголошувано реферати, що цілком їхньою було національне освідомлення слухачів. Газета і реферати сталися одною з найбільш атракційних „імпрез” у таборі. Часто не могли просторі залі помістити слухачів. Коли поважна частина слухачів і редактор мусіли залишити табір, то найбільш жаль їм отої „Живої Газети”, що не буде кому її в такій формі і змісті, як досі вести і так, як досі уважно й пильно слухати...

Таборове виробництво

ЧОЛОВІЧИ РОБІТНИ

Робітні в таборі організувались вже з перших днів існування табору. Ціллю їх було виконувати потрібні ремонти, направи головню в помешканнях, та доповнювати найпотрібніший для домашнього вжитку таборян інвентар.

Ініціатором і першим керівником робітень був інж. О. Болдарів. Головною перепоною для наладження праць робітень був брак устаткування і фахових інструментів. Для урухомлення кожної робітні треба було все організувати власними силами. Однак, дякуючи жертвенній праці майстрів і робітників усі робітні розвивались що раз краще, так, що по році загальне число робітників чоловічих робітень перевищало 170 осіб. Праця поодиноких робітень представлялась як слідує:

1. Столярська Робітня.

В початках столярська робітня це варстат, в якому працювало всього 8 чоловік. Майстер п. Хімяк. „Здобувши” найконечніше устаткування та інструменти, робітня починає перші ремонти в таборі, та будову Автокефальної церкви. Більшість устаткування та інструментів виконують працівники власними руками, а малу частину дістають від УНРРА. Матеріал, мусіла робітня сама організувати, чи то з деревляних будинків, чи з двох-трьох поломанних річей, роботи одну здатну до вжитку. Крім різного рода напровок дверей, вікон, шаф, столів починається масова продукція дитячих ліжечок, яких варстат за цілий час зробив около 500 шт., для всіх дітей в таборі, для дитячого садка, та частину для Централі УНРРА в Швєбіш Гмюнд. Крім цього зроблено повне устаткування для дитячого садка, для таборових театрів, а побіч того, частину лавок для таборових шкіл. З часом столярська робітня персонально побільшується до 20 людей, та заспокоює таборян увсіх їхніх домаганнях вповні, так, що сьогодні в таборі, чи то в мешканєвих кімнатах, чи в бюроах, школах чи в театрах, не відчується браку якогонебудь устаткування.

2. Бляхарська робітня.

Бляхарську робітню організував п. Стебель — бляхарський майстер. Спершу в ній працювало 3 чоловіки. Вони в першу чергу забезпечували таборян, в другу чергу виконували праці замовлені УНРРА. Треба зазначити, що від УНРРА не одержувано жадного матеріалу, тому на всі вироби використовувано різного роду пушки з консерв (консервні банки). Найбільш відчувалось брак цини, але і це майстер при допомозі своїх працівників поборов, добуваючи цину з відпадків бляхи. Бляхарська робітня від часу існування виробила 330 ваненок для купання дітей. До дитячого садка зроблено багато забавок, карузелю на 12 дітей та гойдалки. Коли бляхарський варстат персонально збільшується до 10 чол. праця стає продуктивніша. Зроблено ручний прес, при помочі якого виробляється цвяхи із дроту від 5 до 20 мм. грубости, для вжитку таборових варстатів. Крім того масово продукувалося „машинки” до прання, яких зроблено понад 150 шт. Щоб різнобічно розвинути цей головний діл, п. Стебель сконструував токарський станок, але з браку сталеві осі, станок поки що не чинний. В майбутньому цей станок напевно буде „учителем” для багатьох таборян. Зимовою порою бляхарський варстат знову стає на услуги таборян. Виконується різного рода ремонт, вставляє печі, робить рури (труби) та колінка до них.

3. Ковальсько-слюсарська робітня.

Ковальсько-слюсарська робітня розвинула свою працю вже від першого дня заснування таборових робітень. В цьому відділі працювало 8 працівників, під добрим фаховим наглядом п. Миرونського. В початках у таборі не було ні одного ключа до дверей, більшість замків попустих, та окуття вікон порозбивані, недопаясовані. От і праця для ковальсько-слюсарської майстерні. По виконанню усіх цих недомагань, варстат цей робив в'язання дахове на будинок УНРРА, а в зимові місяці випродукував понад 30 сачок для таорової дівори.

4. Шевська робітня.

З усіх варстатів, шевський мав найбільше, може, праці, та й найбільше дав услуги таборовикам. 19 працівників під наглядом п. Климовича, а опісля п. Козлюка С. працювало від ранку до пізньої ночі над поправою обуви таборовикам. І тут не ліпше було з потрібними матеріалами та інструментами, чим в інших варстагах. Частину варстат дістав від УНРРА, але всякого роду потрібні додатки, як напр.: кілки, нитки, цвяхи та інше, мусіли працівники самі організувати, купуючи чи вимінюючи у німців. Сьогодні

варстат цей посідає дві шевські машини, та повне устаткування враз з потрібними інструментами. Крім всякого рода направок, варстат робив також і певну кількість нової обуви таборовикам.

Шевська робітня.

5. Кравецька робітня

Подібно, як і шевська робітня, організувалась і працювала в нашому таборі робітня кравецька. Маючи всего дві машини дошиття 7 працівників під наглядом свого шефа п. Слюсара М. взяли до праці над напрямками та перероблюванням одіння для всіх таборовиків. Всякого роду вибракowane одіння з магазинів УНРРА, іде до цієї робітні і тут з річей наздатних до вжитку, перероблюються нові.

6. Мулярська робітня

Праці мулярські в таборі виконували добре-кваліфіковані мулярі. Знищений военними діями будинок УНРРА був „сіллю в оці” таборян. Щоб його привести до властивого порядку, треба було мати досить велику кількість матеріалу як: цегли, вапна, піску. В цьому напрямі Дирекція УНРРА пішла на зустріч, доставляючи матеріал. Цеглу потрібну для будови вишукувано в таборі. Під керівництвом інж. Болдарева почалась добудова знищеного будинку. В жовтні 1946 р. будинок був скінчений, а в місяць пізніше будинок виглядав як новий. В кімнатах вложено підлоги, лиш мороз перешкодив виправленню стін кімнат із нунтра. Багато пра-

ці вложили мулярі також при ремонті таборового театру. Крім цього виконувались праці для таборян, як білення кімнат чи вмурування печей і т. п.

7. Малярська робітня.

Чотирьох людей під керуванням п. Батманова, наділених даром пензля, зібралось в малій малярській кімнаті, щоб і собі працювати для загального добра. Тут виконувано всякого рода написи, та таблиці потрібні для інформування внутрі табору. З під їх рук появлялися різного роду артистичні афіші. Цій робітні багато завдячує наш таборовий театр, бо з під їх рук виходили захоплюючі усіх нові декорації до кожної вистави, які тим самим і піднесли наш таборовий театр на відповідну височину. Їхнім вміlostям і праці, завдячує також артистичний вигляд розмалювання таборової У. А. Православної церкви.

8. Теслярський варстат.

Він залишив також свою слідну працю в таборі. В склад цього і варстату входило 6, а пізніше 12 людей. Впочатках вони будували різні устаткування до церков, театрів, а опісля вся праця відбувалась над натягненням дахового вязання на будинку УНРРА. По виконанню цих праць прийшлося вставляти підлоги в добудованому будинку УНРРА, чи в мешкальних приміщеннях, головню в пивницях де не було підлог.

РОБІТНЯ МИСТЕЦЬКИХ КАСЕТОК.

Персонально найчисленнішою робітнею є робітня мистецьких касеток, в якій виробляються касетки викладені мистецькими соломковими взорами. Вона начислює 42 працівників, з цього 10 високо-заавансованих — решта учні. Касеткова робітня має свій окремиий столярський варстат, в якому виготовляється лиш касетки з дерева. Як в кожному варстаті, брак матеріалу відчувається найдошкульніше. В початках працювало тут лише 4 працівники. Ці перші люди вчились щойно самі, сьогодні вони становлять технічний провід. Персональне збільшення касеткового варстату наступило в наслідок акції Управи Табору, про фаховий вишкіл. Багато молодих людей схотіло вивчити цього фаху. Праця в робітні представляється так: Касетка зроблена з дерева букового або дубового, в столярсько-касетковій робітні передається до суто касеткової робітні, де малюється її чорною або іншою краскою, дальшє потягається її клеєм (каруком) і касетка переходить до властивого оформлення, а саме викладання її різнокольоровими соломками різних взорів. По виліпленню касетку лякерують і вистелюють її

з нутра. Крім виготовлювання касеток робиться тут ще інші праці як виготовлювання альбомів, рямців, хрестів і ін. В цьому варстаті виготовлено понад 450 касеток, 50 рямців і 10 альбомів. Праці касеткового варстату репрезентують наше народне мистецтво перед чужинцями, та підносять фаховий рівень серед наших працівників.

Робітня касеток.

ЖІНОЧІ РОБІТНІ.

Почин для організації жіночих роб. дала п. д'Беліє. Вона то покликала вже в перших днях квітня м. р. до життя першу т. зв. „Робітню дитячого Садка”, якої завданням було виконати всі роботи (шиття постелі, фіранок, робота іграшок і т. д.) для Дитячого Садка. По закінченні цих праць робітню поділено на: Кравецьку Вишивальну та Іграшок.

Робітня Іграшок — під проводом п. Ірини Демцюх виконувала різномодні дитячі іграшки з дерева, з решток матеріалів, цирати, з паперу, соломи та волічки. Були це переважно ляльки, звірятка, мячики і ін. Всі іграшки виконувано для Дит. Садка, де роздавано дітям на Св. Миколая, та при інших нагодах. Крім цього іграшкова робітня виготовила багато ляльок у стилевих, народніх строях на Мистецьку Виставку, що відбулась в травні 1946 р. і тривала цілий тиждень.

Кравецька робітня, виконувала всі кравецькі роботи для таборового шпиталю, для кухонного персоналу, плащі для учителів усіх шкіл, плащі для варстатів (шевських і т. п.), однострої для Пласту, вшито 4 комплекти для дружини копаного м'яча УСТ „Со-кіл”. Для театру виконувано костюми, для Дит. Садка пошито всім дітям т. зв. соняшні костюми на літо й теплі на зиму. Крім цього стало виконувано приватні роботи, напрямки, шиття і інше для таборян. Робітнею, в якій працює 30 робітниць, кермує п. Осінська. В останніх місяцях Жіноча Кравецька робітня шие також різні речі (головно плащі) на замовлення УНРРА для інших таборів.

Кравецька робітня.

Трикотажна робітня — організована в половині серпня м. р. працювала під управою п. С. Пастушенко, а потім п. Д. Яворівської. В робітні виконувано всі трикотажні роботи, в першу чергу для дітей, як светри, блюзки, дитячі штанята, шкарпетки, рукавички, шапочки і ін. Виконувано головно замовлення таборян, та роблено роботи для УНРРА, перероблювано з волічки, випореної зі старих річей нові трикотажні комплекти і ін. Всі роботи виконувано ручно, на дротах. Трикотажної машини робітня не могла дістати. В робітні працює 28 кваліфікованих робітниць.

Вишивальня — вишивала мистецькими українськими взорами обуси, серветки, блюзки, суконки, альбоми і інші речі. Виконувано дуже багато робіт головно для чужинців, що захоплені красою укр. мистецької вишивки бажали мати ці чудові вироби. Рівночасно вишивано на замовлення таборян і гостей інших таборів.

Найбільшою перепоною в праці був брак ниток до вишивання. Однак дякуючи впертій праці й великим організаційним здібностям провідниці робітні п. Міськів Ольги, робітня завжди вивязувалась зі своїх завдань. В робітні працює 20 робітниць, що всі є кваліфікованими вишивальницями.

Вишивкарська робітня.

Трикотарська робітня.

Всі жіночі робітні влаштували в одній з кімнат „Лідергаузу” в червні минулого року **постійну виставку вишивок** і інших мистецьких робіт, що їх виконано в таборових жіночих робітнях. Виставку відвідало дуже багато чужинців у першу чергу працівни-

Виставка Укр. Народного Мистецтва в таборі (Фрагмент).

ків дооколичних осередків УНРРА і представників Американської Армії, а також німецьке населення. Всі вони висловлювали своє захоплення українським мистецтвом та з признанням і подивом говорили про працю українських жінок у таборі.

ВЕСЕЛИЙ КУТОК

ЇДЕМО ДО КАНАДИ (Майже правдива історія)

Таборова газетка повідомила, що Канада відчинила свої гостинні ворота і з отвертими раменами приймає всіх українців-утікачів на свою багату землю. „Ходіть люде з хат і з поля, тут жде на вас краща доля! Тут буде добре жити й нічого не робити”.

Таборовики, які пильно слухають „Живої Газетки”, почувши це, якстій розбіглись по таборі й давай кричати: „Їдемо в Канаду! Скінчилися наші муки і страждання! Наша перемога! Нехай живе Канада! Многії літа президентові Канади!”

В таборі немов буря знялася. Зашуміло, загуділо, заметушилося все, неначе в муравлиську. Одні кричать, другі з радості плачуть, цілуються, обнімаються, і слово Канада відміняється на всі лади: Канада, Канади, Канаді, в Канаді”.

— Їдемо доКанади!!! — йде луна по всьому таборі. Навіть театр перервав свою виставу, а актори, як були в костюмах, біжать і собі на площу. Біжить і швець Копитко і кравець Голка, і столляр Гиблик, гармоніст грає, а цілий театральний ансамбль співає — „Кожний буде пан...”

Аж тут надбігає Управа табору. В очах голови страх-жах: — „Що це, бунт чи опозиція?”

Люди стали один одного питати: хто має виїхати в Канаду, чи самі чоловіки, а жінки остануться в таборі?

— Ні, ні, виїхати мають першими чоловіки з жінками. Ті ж терпіли тут подвійні муки.

На таку вістку деякі чоловіки засумувались, за це жінки зраділи, аж їм очі засвітилися.

— Ага, це зрозуміло. Але будь ласка, скажіть: шлюбні чоловіки зі шлюбними жінками мають право перші виїхати в Канаду,— так це ясне, — але що буде з тими, ніби подружками, що то, якби то сказати, живуть досі так от, без віри на віру? Що з ними буде? Що їм робити?

— Теж питання: що робити? Як то що? Збиратися тай гайда до шлюбу!

Як це почули нешлюбні жінки, зараз метнулись до своїх нешлюбних чоловіків: „Іване, Петре, Дмитре, Гавриле, Даниле, годі тобі тут стояти і рота роззявляти! Чуєш, що добрі люде кажуть? До шлюбу нам треба! Ходи не стій, час не чекає!”

— Ти дурню один із другим — кричить швець Копитко — ти не бачив, що і я, швець Копитко, не якийсь там Гриць Переверништани, взяв і таки оженився! А ти думаєш оттак, як яка скотинка, чи худобинка жити! А ну до шлюбу медведі хрещені.

Збоку стоїть гурт хлопців і дівчат. Ті якось посоловіли, не говорять, не сміються, а один із них журливо питає: А що ж буде з нами, парубками, коли Канада тільки жонатих до себе приймає?

Тут йому поважний столяр Гиблик відповідає: „Ти один із другим, дурню головусий, дивись на мене! Підшукай собі так, як і я якусь гарну Людвісію і зараз женися! От що! А тоді вже їдь до самого президента Канади.

А тут швець Копитко, як заспіває на цілу площу: „Лесть який смаркачина, а вже знає, що дівчина. Магазили обкрадає, їй дарунки посилає!”

— Так, так, але дівчина самими дарунками не вдоволяється. Найліпшим дарунком для неї шлюб і кінець.

І як на команду кожний із хлопців стає побіч своєї дівчини і бере її за руку. Лице Копитка засяло радістю. Уставляє всіх парами, підносить копито, всі співають: „До шлюбу, до шлюбу поїдемо всі...”

А балачки на площі йдуть дальше: — Ну, а скажіть, що ж буде з УНРР'ою? Вона теж іде з нами?

„Оце й вигадали, та ще й питаєте! Певно, що й УНРРА їде разом з нами А хто ж нами піклувався б, хто годував би, хто б нас напував і доглядав?

— УНРРА мусить з нами їхати. Ми ж, так сказати діти УНРРА, а куди діти, туди й мама!”

— „Ну, а скажіть, а таборова поліція теж із нами, чи як?”

— Ну й вигадали! де ж таки без поліції? Ви ж подумайте тільки: Їде такий новоженець парохомом, а тут тобі надпливає другий парохом і він, ланець, гульк та й скочив на той другий і вже його нема. Жінка плаче, діти ревуть, а він уже собі там другу найшов.

Але з поліцією це не піде. Поліція тобі такого пройдисвіта лап за штани! Ні брате, не втечеш! Забудь, що було! Тут тобі не табір УНРРА! От що значить поліція! Без поліції ні кроку не зробиш!

Або захотілося б кому свіженької морської рибки і він давай удку закидати, а тут тобі й поліція:

— Чужої рибки не вільно ловити! Тут не комуна, а демократія! Чужа власність — свята!

— Я чув, що люди, які їдуть морем западають на дуже небезпечну т. зв. морську хворобу, — каже один чоловік, а йому у відповідь другий:

— Не бійтесь, нас українців, не чіпляється ніяка хвороба! Автім проти морської хвороби ніхто інший, а саме українці, винайшли лік. А знаєте, що то за лік? Самогон! Самогон, брате, це найбільш надійний лік проти тієї морської хвороби! Вицідиди пляшину отого напиту, як дихнеш, то від тебе іде запах як із бровару. Хвороба до тебе, та куди там! Не наблизиться.

Ех, як зачули це таборові самогонщики, заворушилися, замушилися, і давай братися до праці. Закипіло як за добрих часів перед празником. Працюють самогонщики й руки затирають. Тут тобі, брате, інтерес! Уже й обчислили скільки літрів на всіх треба буде та по скільки братимуть за пляшку. Але не марками, а канадійськими долярами. Усю ніч іде праця, аж бльоки ходором ходять. Всі працюють, рухаються, метушаться, в далеку, чейже, дорогу збираються. Це ж тобі не жарт, в Канаду за далеке море їдуть.

Аж нараз, як не закричать, не заревуть голосники: Увага! Увага! А потім:

„У Канаді добре жити — але треба там робити.

Бо Канада гарний край, — не працюєш, то здихай!”

А по площі скаче кравець Голка і кричить на ввесь голос:

„То лиш байка, небилиця, що є в світі десь земляця,

Де би люде їли, пили й нічого не робили!”

Затих табір, задержав у собі віддих. Із-за лісів та гір виглянуло ясне сонце, повіяло раннім вітерком, а з очей таборян показали, ніби з листя дерев краплі роси, дрібні сльози...

Це був тільки гарний сон літньої табової ночі.

Написав Панько Свиставка.

(З табового журналу „Нива” ч. 1.

П І Д О Ш В И (П р а в д и в е)

Панько Кекало подер свої одинокі чоботи й звернувся до майстра таборових шевських варстатів, пана Перидона Холявки:

— „Пане Директоре, (мале пояснення: в нас кожний, хто десь працює, мусить бути щонайменше паном директором) будьте так добрі, — каже — й прибийте мені підощви”.

Пан Холявка три рази шморгнув носом, дмухнув попіл з папіроски й каже: — Тут, бачите, є така справа: зверніться до вищої влади, тобто до головного директора варстатів, нехай він напише карточку, а я тоді зроблю решту.

Панько подякував красенько й пішов шукати головного директора. Шукав цілісінкий день. Щойно під вечір знайшов його в другому бльоці при картах з Якимом Моргалом.

— Вибачте, пане директоре, — каже Панько — що я вам перебиваю. Напишіть, будь ласка карточку, щоб мені прибили підощви.

Головний директор подумав і відповів: — Я, бачите, є тільки влада виконавча. Ви зверніться до вищої інстанції. Там вам справу поладодять. Панько подякував чеменько і вийшов шукати вищої інстанції. Але що того дня було вже запізно, вернувся додому й цілу ніч думав над тим, де то шукати тої інстанції. Але не видумав нічого. Аж рано дорадив йому таки рідний кум, щоб пішов до УНРРА, перші двері направо, де дістане потрібне письмо.

Раннім ранком вибрався Панько до УНРРА. Підійшов під двері, витер носа, зняв шапку, застукав до дверей й увійшов. На щастя зараз під дверима є бюрко, де урядуює пан Непевний, таки свій українець.

Пан Непевний зараз при дверях запевнив пана Панька, що він письма на підощви не дістане, бо в тій справі треба звертатися службовою дорогою через поверхових і бльокових. Панько знову подякував красенько і вийшов. Зайшов до партерового (Панько Кекало мешкав на партері), а цей заявив, щоб написати перше до нього письмо, значить до нього, до поверхового.

Пішов Панько додому, з тяжкою бідою знайшов кусень напівчистого паперу і написав письмо, яке ще того самого дня вніс до партерового.

Партеровий прийняв письмо і сказав: „Ідіть додому, чекайте, а я вас повідомлю”.

Чекає Панько один тиждень, чекає другий, чекає і третій, вже пальці давно через підощви повилазили, а нових нема. Пішов Панько ще раз до партерового й питає, що є з його підощвами. А партеровий на те: — Це не така проста й легка справа, як вам

пане Кекало здається. Це письмо, що ви внесли до мене, я мусів переписати латинкою, бо пан Бльоковий кирилиці не знає; то є раз. Бльоковий те письмо переписав на німецьке, щоб воно більше по-вченому виглядало, то два. Знову ж у нашій Управі урядова мова в слові і письмі є українська, тому те письмо там переписували на українську мову. Один примірник пішов до УНРРА, де його знову переписували на машинці по-німецьки, а потім його треба було переложити на англійське і ще раз переписати. В міжчасі, як на нещастя, в нашій Управі заштрайкувала секретарка. Зробила вона це тому, що домагалася за свою працю папіросів, бо через цілий час діставала лише чеколяду. Через те справа дещо затягнулась. Від секретарки те письмо пішло до голови табору. Там воно довго не чекало, бо наш голова табору ціле бюро носить завжди в кишені і де б ви його не зустріли, чи в бюро, чи в шпиталі, чи на площі, то він вам все виложить як на лопаті. Тому я є певний, що ваші підшви вже скоро будуть готові.

Панько легше відітхнув, подякував і з доброю думкою пішов додому.

Почекав ще два тижні і бачить, що скоро вже не буде до чого пришивати підшов. Врешті не видержав і зайшов безпосередньо до самого інспекторату. Там його прийняли дуже чемно, пан інспектор навіть оглянув чоботи і покивавши головою, сказав: „Я б вам радив поки прийдуть підшви, зняти чоботи й ходити босим. Бо як походите в них ще трохи, тоді не буде до чого прибавити.

Панько послухав ради інспектора. Прийшов додому, зняв чоботи і ходить до сьогодні босий, чекаючи терпеливо на нові підшви...

Око.

(З таборового журналу „Нива” ч. 2.

ФУТБОЛЬНІ ЗМАГАННЯ

РЕПОРТАЖ

В минулу неділю наша спортова дружина „Старий Дуб” розіграла футбольні змагання з дружиною „Макагігі”

Точно о год 3.30 спортова площа була заповнена публікою по береги, але спортовців ще не було.

Щойно по годині задудніла земля. Всі думали, що гремить, бо хоч дощ перестав падати, то хмари всетаки не перейшли Прикладаю вухо до землі й слухаю. Гуде дальше... Аж дивлюся, із за вугла великого театру сунуть наші спортовці.

На самому переді йде пивовар пан Яцько Самогонов — пристійний, хоч куди мужчина. Він тягне за собою візок з бочкою пива.

За ним іде його помічник кельнер пан Перидон Душогубенко, даліше оркестра з історичним бубном, якого колись розбив головою пан Натягайло, й грає спортовий марш „Ішли діди на муки”.

За бубном бачу чоло першої дружини „Старий Дуб”. Всі грачі це хлопці як справжні дуби-дуплясті, в яких сови виховуються. За дружиною ступає поважним кроком пан лікар і один дентист зі своїм техніком. На кінці акушерка з баньками під пахвою. Вона заступає шпитальну сестру. За сестрою ідуть ще чотири санітари.

Надходить і дружина „Макагірі”, що в дещо відмінному складі. Тут бачимо старих спортових вигів, які в своєму житті не одного голя вже випили. Мають прекрасну поставу, лише деяким заважає трохи живіт. Вони мають теж свого лікаря, що йде сам без дентиста, бо, як потім я довідався, на одинадцять чоловіків було всього чотири зуби, тому не було б що вибивати. Зате вони мають чотири ліжка й одну пляшку „Нерволью” до натирання.

Точно о годині 4-ій починається гра. Таборова сирена дає знак, що гра буде на смерть і життя. Публіка шаліє, кожний дивиться з напнятими нервами, а гра йде та йде. Перевагу бере „Старий Дуб”. Гра солідна — один помагає другому. Пан Дратва б’є м’яча вісім разів, а він ані руш. Заважає живіт... Не бачить бідолаха через той живіт ноги й тому ніяк не може нею попасти м’яча. Йому на поміч прибігає пан Магула, також не менше грубий, й спільними силами відбивають м’яча, що летить не даліше, як два метри. Зате оба спортовці падають в болото, при тім так їм помішалися ноги, що пан Магула витягнув із болота три, зате пан Дратва — тільки одну. По довших нарадах, кожен пізнав свої ноги й гра пішла даліше.

Публіка подивляла техніку наших спортовців і їх завзяття. — Тільки пан Яким Моргало з панною Палазею Кокетинською, надівши на очі темні окуляри від сонця, якого з нас ніхто не бачив, хитро підсміхався.

— Бачиш Палазю, як наші кольорії скачуть... на панських животах?

Але хтось з присутніх завважив: — „Пане Моргало, купіть собі ще одні окуляри, але вже білі й прозорі, бо через ті темні бачите фальшиво”.

Втім розмова перервалася, бо м’яч випадково вдарив пана Моргала в самий ніс і розбив його темні окуляри.

Тимчасом падуть голі. — Назагал дружина „Старий Дуб” грає добре, тільки занадто сопе. Пан Моргало зденерований розбитими окулярами, кричить: — „Панам заохочується пива пити на площі!” Але знову хтось йому перебив, бо саме в цей момент

„Старий Дуб дістав тяжкого голя. Всі ревуть з радості й втіхи. Тільки пан Моргалло витягає одне із своїх шести пер і хоче мабуть щось писати... „Є — е — е — еееее!!! — заревла знову публіка. Тепер „Старий Дуб” стрілив в сам ріжок і воротарь „Макагірі” хоч був в шоломі — то оборонити не міг. Видно, що дружина „Старий Дуб” має новочасну спортову техніку, яку використовує майже в 70 процентах. Відбивання м'яча відбувається головно руками, головою, животом або носом; ногами послуговується дуже рідко. Натомість дружина „Макагірі” заголосно кричить. Хоче мабуть два зайці зловити, виграти змагання і при тому зробити пробу хору.

Гра закінчується поразкою для обох дружин. Сімдесят п'ять процентів гравців пішло з площі просто до ліжка. Наш шпиталь викупив у місті всі баньки. А управа табору задумує вивезти пацієнтів до якоїсь кліматичної околиці на лікування. Цікаво, чи з них ще щось буде?...

Написав Око.

(З таборового журналу „Нива” ч. 1.

СУСІДИ.

- Зупи знову не принесла, що? Цілий день нічого не робиш!...
- І не носитиму, гадаеш найнялась у тебе. Сам то...
- А кажу тобі, що будиш!

Професор Жертва відкладає перо і, слухаючи „розмови” молодого подружжя, що живе за стіною, простує старі плечі: — А мені хто зупу носить? Ледаче життя старого парубка...

— Не буду, хоч убий не буду! — тріскає жіночий голос за стіною.

— Хи, хи, про мене — підсміхається ехидно пан професор і пробує писати далі. Та нагло, мов з під землі розпучливий тенор:

— „Коли ти вже раз відійдеш”? — це пан Парховка з партеру починає виливати піснею свої вечірні скарги наболілої душі.

— Якби так на мене, то прогнав би силою і не заколючував би людям нічного спокою — рішає проф. Жертва.

— ... В бурливу, чорну ніч я піду! — Грозить захриплий голос пана Порхавки і професорові не доводиться закінчити речення.

— Я б вас усіх туди — бурмоче з люттю і підноситься з консервної бляшанки, що служить йому замість крісла.

Пан Порхавка нагло вмовкає і професор починає на ново вмощуватися при столі до дальшої праці.

- ... Дармо трачу на чужині молоді свої літа. . .

— А... а... а... — лице пана професора роз'яснюється, він біжить до рури від печі і прикладає до неї вухо, щоб краще слухати.

— Молоді свої л-л-іі-т-аааа заливається дрижучий жіночий голос і пан професор чує, як щось тисне його за горло... Панна Климентина, сороколітня сестра директора Губатого з другого поверху оплакує свою дівочу долю:

— „В самотині пропадаю...”

— Ех, — зідає професор, — так щось як я, — і тулить лице до бляшаної рури.

— Бум!!! — Несамовитий стукіт у двері й переляканий професор вдаряє головою об залізну піч.

— Триставісімдесят буде?

Професор відчиняє двері й висуває обережно голову. На коридорі пан Яцко, торгівець оселедцями з сусідньої кімнати добирає торгу.

— Може дозволите? Двадцять п'ять штука — Яцко підсуває професорові під ніс здоровенного селедця, побачивши його в дверях.

— Вибачте, вночі оселедців не їм — шепоче професор, зачиняє двері і втирає сльози, що осталися на його лиці по зворушливій пісні панни Климентини.

— — —

Вичерпаний враженнями цілого вечора проф. Жертва збирає дрижачими руками свою працю, складає її старанно в коробку з аргентинської пачки, простягає втомлене тіло на ліжку і пробує заснути.

Але в тім вже не з під землі і не з ліва, чи з права, а з усіх таки боків, з гори, крізь стелю, крізь вікно, через руру від печі і шпарами в підлозі зривається несамовитий галас і починає бичувати голову, нерви, кожний кусок тіла пана професора. Це пан Сробачинський повернув з родиною з весілля, і у своїй кімнаті відтворює пережиті весільні враження: сам взявся грати на аккордеоні, а найстарший син Валерцю, не маючи бубна, ріже маконом у підлогу.

Професор Жертва зривається з ліжка, хапає коробку зі своєю працею, рішений утікати кудись у світ, далеко від своїх таборових сусідів. Але в темному коридорі зачіпає об щось ногами і летить стрімголов у цебер з помиями, що його забула сховати сусідка Сафронія, як спішилась до своєї подруги поворожити в карти, чи скоро поїде до Америки.

З усіх кімнат відчиняються двері і зчудовані сусіди оглядають, як проф. Жертва витягає голову із холодної купелі.

Розбитий на душі й тілі професор стає на ноги, кланяється в бік сусідів і ледве чутним голосом шепоче:

— „Вибачте, вибачте мої дорогі таборові сусіди, що я беру таку живу участь у вашому житті і заколочую вам цінний нічний спокій...”

Потім поволеньки вертається до своєї кімнати і зачиняє двері. Тим разом на ключ...

(З таборового журналу „Нива” ч. 2.)

ПРАЦЯ „ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА”

(Веселий репортаж)

В будинку Управи, на партері, треті двері на ліво, висить симпатична таблиця, на якій написано великими буквами: „Санітарно-Харитативна Служба”, а під сподом в дужках, „Червоний Хрест”. Думаю собі: це певно той червоний хрест, що привозить нам пачки з горохом з Америки.

Хочу увійти до середини. Стукаю в двері, але ніхто не відзивається. Заглядаю через дірку від ключа і бачу біле світло. Пригадую собі, що таке світло означало завжди „Вільний перехід”. Отже, входжу до середини. На моє здивування бачу на середині кімнати чоловіка, який чогось вимахує руками, ніби поліцай на перехресній дорозі. Дивлюсь і нічого не можу зрозуміти. Тож чекаю... Входить ще один пан.

— Куди, питає дивний урядовець, якого я назвав би скоріше бюровим поліцистом.

— Я до Редакції — відповідає гість.

„Поліцай” показує рукою вправо. За хвилину входить ще якась пані.

— До кого? — питає знову наш поліцист.

— До Управи табору — відповіла пані.

— По лівій стороні.

Приходить ще якийсь старший пан, якому цей самий вже відразу махає два рази вліво. А потім — молода панночка.

— А ви до кого?

— Я до суду — відповіла.

Поліцист показує рукою вперед і вправо.

Як на залі трохи втихомирилось — підходжу я до цього дивного пана і питаю:

— Будь ласка, пане, скажіть мені, де я тепер є, чи в бюро, чи на якійсь перехресній дорозі, бо я нічого не розумію.

— Ви знаходитеся — відповідає поліцист — у перехресному бюро. Не розумієте? Отже послухайте. У нас є так: Редакція до

своєї кімнати не має дверей. Якщо б ми її своїми не впустили, тоді наші редактори мусіли б входити через вікно. Управа табору загубила ключа від своїх дверей і сторонні таксамо мусять входити сюдою. А в кабінеті голови табору сьогодні рано змили підлогу і тому не вільно туди нікого впускати. Знову до суду, як звичайно, не кожний потрапляє і тому часто заходить до нас.

— Тепер я вже все розумію, але будь ласка, скажіть, де міститься Червоний Хрест?

Дивний пан показав рукою вгору і вділ. Я зрозумів, що тут в тій кімнаті. Трохи стало мені легше і думаю: нарешті я довідався, де міститься Червоний Хрест. Розглядаюсь і бачу в правому куті бюрко, однак без урядника. Підходжу ближче — дивлюсь, а на кріслі лежать чийсь ноги. Думаю, деж урядник подівся. Але по ногах доходжу до голови. Урядник лежить під бюрком, в руках держить долото і щось під носом буркоче. Але тут все почалося і кінчилося на таких словах, що їх не друкують.

— Кланяюсь, пане уряднику, — кажу.

— Доброго здоров'я — відповідає цей пан, — але я вам не відклонюся, бо лежу на землі.

— Що ви там поробляєте? — питаю дальше.

— Та згубив я п'ять пфенігів і вже дві години хочу витягнути і не можу. Здається, що треба буде підлогу зривати.

Кажу до нього:

— Пане дам вам десять, тільки лишіть те, бо завдасте людям знову свіжу мороку.

По довгих переговорах вдалося мені намовити урядника вилізти з під бюрка.

— Виясніть мені, будь ласка, як є справа з тим Червоним Хрестом? Американський і канадійський присилає нам пачки, а наш хоче підлогу зривати за п'ять пфенігів.

— То, бачите, так — відповідає поважно урядник. — Американські й канадійські українці скорше зрозуміли, що Червоний Хрест є інституцією, яка може допомогти і помагає рідному братові. Наша еміграція те все собі легковажить. Рік тому назад Червоний Хрест був у нас найважливішою установою. Робив документи, хоча не мав свого власного бюро. Але він вписував і виказки видавав «на коліні», а люди до нього лізли, як жуки до меду.

Тоді українцем легко було стати. Нині сиджу тут цілий день, але навіть пес хвостом не кивне.

— А що ж ви робите цілий день, — питаю здивовано.

Урядник усміхнувся сумно і каже:

— Послухайте: приходить один чоловік на цілий день і просить написати розшуки за дядьком до Америки. Я тільки що скін-

чив писати, як той пан каже: перекресліть Америку, а напишіть Аргентину, бо я щойно тепер собі пригадав. Креслю Америку й пишу Аргентину. Тільки що скінчив писати Аргентину, як земляк пригадав собі щось інше і каже: „Як називається цей край, в якому зробили першу атомову бомбу?“

— Та то, — кажу, — Канада....

— Кресліть Аргентину, а пишуть Канаду, бо то там є мій дядько.

І знову креслю Аргентину і пишу Канаду. Земляк подякував і відходить.

— Але за те платиться — кажу до нього.

— А скільки? — питає.

— Сім двадцять — кажу.

Кресліть все: за сім двадцять, то я сам буду шукати.

Беру і креслю все. І так день сходить до обіду.

По обіді засідаємо і те триває до першої ночі. Бо в нас засідання, — це місце де можна добре виговоритися. От приміром, ми вчора мали засідання, на якому вибрали антисамогонний комітет. Треба було вибрати голову комітету. І так ми вже менш-більш потихенько умовилися, що будемо голосувати за Петра Степановича. Навіть один вніс пропозицію. Той ще не скінчив говорити, як став другий близький сусід Моргало і каже:

— Я протестую. Петро Степанович гнав цілий час вдома самогон. Він і тепер жене, як йому якась картопля трапиться, в таборівій пивниці. І маєте, знову посипались дискусії до першої ночі. Степанович боронився, що він тільки два рази гнав на хрестини і другий раз єгомосьць хотіли на празник мати трохи самогону, але пан Моргало запевняв нас, що він сам помагав йому гнати самогон не менше, як двадцять разів. І так затягнулося до першої ночі і нічого не врадили, а відложили на сьогодні. Отже, бачите: праця, праця і так цілий день праця....

Я скоро вийшов. Мені стало жаль людини, що мусить працювати щоденно до першої ночі...

(З таборового журналу „Нива” ч. 2.

З М І С Т.

1. Від Редакції	3
2. Слово Директора УНРРА	5
3. Привітання Голови Табору	6
4. Ельванген — місто	7
5. Хроніка одного року	8
З історії табору	13
Шпитальництво й медична допомога	13
Про положення, приміщення та мешканців табору	17
6. Церковне життя:	
Греко-католицька таборова церква	19
У. А. Православна церква	22
7. Наука й виховання:	
Дитячий садок	24
Народня школа	27
Гімназія	30
Торговельна школа	33
Музична школа	34
Позашкільна освіта	34
8. Мистецьке життя	
Таборовий театр	39
Хор „Боян”	43
Ляльковий театр	46
9. Таборові товариства	
Об'єднання укр. жінок на еміграції	49
Укр. Спортове Товариство „Сокіл”	52
Пластовий Кіш ім. Е. Коновальця	54
Санітарно-Харитативна Служба	57
Спілка Української Молоді	58
Жива Газета	59
10. Таборове виробництво:	
Чоловічі робітні	60
Жіночі робітні	64
11. Веселий куток	
Ідемо до Канади	68
Підошви	71
Футбольні змагання	72
Сусіди	74
Праця „Червоного Хреста”	76

